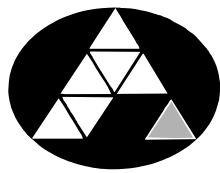

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Hanna Leppänen
Päivi Lundberg

”LÄHTÖKOHTANEN TAVOTE OLI PYSÄYTTÄÄ NUORI...”
Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia nuorten pysäytysyksikkö Time Outista

Opinnäytetyö
Joulukuu 2011

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2011
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
p. (013) 260 6670
p. (013) 260 6906

Tekijät

Hanna Leppänen, Päivi Lundberg

Nimeke

”LÄHTÖKOHTANEN TAVOTE OLI PYSÄYTTÄÄ NUORI...”

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia nuorten pysäytysyksikkö Time Outista

Toimeksiantaja

Joensuun kaupunki

Tiivistelmä

Nuorten pysäytysyksikkö Time Out tarjosi nuorille lastensuojelun varhaista tukea ja oli osa Joensuun kaupungin tarjoamia lastensuojelun palveluita toukokuuhun 2011 asti, jolloin sen toiminta loppui. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia lasten asioista vastaavilla sosiaalityöntekijöillä on nuorten pysäytysyksikkö Time Outista ja sen kanssa tehdystä moniammatillisesta yhteistyöstä.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta ja aineisto kerättiin teema-haastattelun avulla. Aineisto kerättiin haastattelemalla kuutta sosiaalityöntekijää. Aineisto järjestettiin teemoittelemalla ja analysoitiin laadullisen aineiston analyysimenetelmällä.

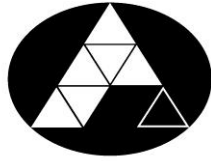
Lasten asioista vastaavat sosiaalityöntekijät pitivät nuorten pysäytysyksikkö Time Outia kevyenä, tarkoituksenmukaisena ja asiakaslähtöisenä palveluna, mikäli tuki päästiin antamaan oikea-aikaisesti. Moniammatillisen yhteistyön koettiin toimineen hyvin ja sosiaalityöntekijät arvostivat Time Outin sosiaaliohjaajien työtä. Suurimpana haasteena nähtiin jaksolle pääsyn hankaluus tilanteissa, jolloin nuoren olisi pitänyt päästä jaksolle nopeasti. Myös liian vaikeahoitoisten nuorten ohjautuminen jaksolle oli ongelma. Haastateltavamme kokivat puutteena, ettei heillä tällä hetkellä ole korvaavaa palvelua.

Kieli
suomi

Sivuja 72
Liitteet 6
Liitesivumäärä 6

Asiasanat

varhainen tukeminen, lastensuojelun avohuolto, moniammatillinen yhteistyö

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
December 2011
Degree Programme in Social
Welfare Work

Tikkarinne 9
FIN 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358-13-260 6670

Authors

Hanna Leppänen, Päivi Lundberg

Title

“THE MAIN GOAL WAS TO STOP THE YOUNGSTER...”
Social Workers’ Experiences of the Time Out Unit

Commissioned by
City of Joensuu

Abstract

The Time Out unit provided early child welfare support for juveniles and it was part of the child welfare services in the city of Joensuu until May 2011 when its activity ran out. The purpose of this study was to investigate the child affair social workers’ experiences of the Time Out unit and the multiprofessional collaboration that they had with it.

The research method was qualitative and data for this study was collected by a theme interview. To collect the data we interviewed six child welfare social workers. The accumulated data was formed into themes and analysed by a qualitative method.

Child affair social workers were of the opinion that the Time Out unit was light, appropriate and customer-oriented form of service provided that the support was offered timely. The multiprofessional collaboration was felt functional and the social workers highly appreciated the social counselors’ work. One of the major problems was seen in situations where a juvenile needed placing immediately but there was no room. Challenging customers were also a problem. All interviewees felt that they do not have a substitutive form of service at the moment.

Language
Finnish

Pages 72
Appendices 6
Pages of Appendices 6

Keywords

early support, open welfare support measure, multiprofessional collaboration

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	NUORUUS.....	8
3	LASTENSUOJELU	10
3.1	Nuoren ja perheen varhainen tukeminen.....	11
3.1.1	Huolen herääminen ja oikea-aikaisuus.....	12
3.1.2	Ehkäisevä lastensuojelu	14
3.1.3	Koulun ja muiden tahojen tarjoama tuki.....	14
3.2	Lastensuojelun avohuolto	16
3.3	Lastensuojelutarpeen selvitys ja dokumentointi.....	16
3.4	Sijointu avohuollon tukitoimena.....	18
4	SOSIAALIALAN MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ	19
4.1	Nuoret ja moniammatillinen yhteistyö	19
4.2	Sosiaalialan ammatillinen toiminta ja tehtävä-alueet	20
4.2.1	Kokemus, ammattitaito ja osaaminen sosiaalialalla	22
4.2.2	Eettisyys sosiaalialalla	23
5	NUORTEN PYSÄYTYSYKSIKKÖ TIME OUT	24
5.1	Time Outin asiakasprosessin kuvaus ja keinot	26
5.1.1	Strukturoitu arki.....	27
5.1.2	Perheen kanssa tehtävä työ	28
5.1.3	Omaohjaajuus.....	29
6	AIEMMAT TUTKIMUKSET JA ETAPPI-YKSIKKÖ.....	30
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	31
7.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä.....	31
7.2	Tutkimusmenetelmä	32
7.3	Aineistonkeruumenetelmä	33
7.4	Aineiston hankinta	34
7.5	Haastatteluiden toteutus	36
7.6	Tutkimusaineiston käsittely	37
8	TULOKSET.....	39
8.1	Varhainen puuttuminen nuorten pysäytysyksikkö Time Outissa	39
8.1.1	Avohuollon sijoitus ja työn tavoitteet	40
8.1.2	Time Outin palvelumalli	42
8.1.3	Perheen vastuu ja sitoutuminen.....	45
8.2	Moniammatillinen yhteistyö sosiaalityöntekijöiden ja nuorten pysäytysyksikkö Time Outin välillä.....	47
8.2.1	Yhteistyö ja tiedonsiirto.....	47
8.2.2	Työnjako ja osaamisalueet	49
8.2.3	Eettiset periaatteet.....	49
8.3	Sosiaalityöntekijöiden kokemia haasteita ja kehittämisajatuksia.....	50
9	TULOSTEN TARKASTELUA.....	54
10	POHDINTA	58
10.1	Toteutuksen ja menetelmän tarkastelu	58
10.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	61
10.3	Omat ajatukset ja ammatillinen kasvu	65
10.4	Jatkotutkimusaiheet	66
	LÄHTEET.....	68

LIITTEET

Liite 1	Tutkimuslupahakemus
Liite 2	Opinnäytetyön toimeksianto
Liite 3	Haastattelupyyntö
Liite 4	Kysymysrunko haastatteluihin
Liite 5	Analyysipolku
Liite 6	Ilmausten yhdistäminen ja teemojen muodostaminen

1 JOHDANTO

”..Olette tavanneet elämänne aikana paljon ihmisiä, erilaisia ihmisiä. Jokainen tapaamanne ihminen täyttää käyttäytymisellään yhtä ihmisille yhtäläistä tapaa. Jokainen ihminen omalla olemisellaan ja käyttäytymisellään viestittää lähimmäisilleen ja kysyy lähimmäisiltään yhtä ainoaa asiaa: Näetkö minut?”

Arkipiispa John Vikström Turkkala & Turkkala 2008, 50, mukaan.

Nuoruus nähdään usein raivoisana ja itsekkäänä elämänvaiheena. Nuori saattaa kokea, etteivät vanhemmat ja muut aikuiset ymmärrä eivätkä kuuntele häntä. Tässä elämänvaiheessa voi tuntea jäävänsä todella yksin tai läheisimmiksi ihmisiksi muodostuvat esimerkiksi ystävät. Lapsuuden ja nuoruuden rajapinnat näkyvät usein haastavina elämän kipukohtina, joissa tarvitaan tukea lapsen tai nuoren suojelemiseksi (Pohjola 2009, 24–25).

Saimme aiheen opinnäytetyöhömme nuorten pysäytysyksikkö Time Outin työntekijöiltä, jotka halusivat tietää, kuinka lapsia ja nuoria heille sijoittaneet sosiaalityöntekijät ovat kokeneet Time Outin ja sen kanssa tehdyn moniammatillisen yhteistyön. Koimme aiheen kiinnostavana, koska sosionomit ja sosiaalityöntekijät työskentelevät tänä päivänä monesti työpareina. Lisäksi halusimme kuulla sosiaalityöntekijöiden työstä ja sen lähtökohdista. Vaikka yksikön toiminta oli loppumassa, Time Outin ohjaajien työt tulisivat jatkumaan muualla ja heistä oli tärkeää itseään, ammattitaitoaan ja palveluita kehittääkseen saada tietoa työssä onnistumisesta. Aiheemme on ajankohtainen, koska myös Joensuussa lapsiperhepalvelut elävät muutosvaihetta ja tulevaisuus mietityttää monia.

Lastensuojelun avohuollon tukea tarjonnut nuorten pysäytysyksikkö Time Out oli osa Joensuun lastensuojelun kehittämissyksikkö Kaaripihaa. Koska yksikköä on yleisesti kutsuttu nimellä Time Out, käytämme työssämme myös tätä ilmausta.

Toimeksiantajamme on Joensuun kaupunki. Tutkimusmenetelmämme oli laadullinen tutkimus ja aineistomme keräsimme teemahaastattelun avulla. Haastattelimme kuutta lasten asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää heidän kokemuksestaan nuorten pysäytysyksikkö Time Outista ja sen kanssa tehdystä moniammatillisesta yhteistyöstä.

Opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen muodostavat nuoruus, lastensuojelu, sosiaalialan moniammatillinen yhteistyö sekä nuorten pysäytysyksikkö Time Outin esittely. Aluksi avaamme nuoruutta yleisesti, lisäksi pureudumme nuoruuteen liittyviin haasteisiin. Lastensuojelu-osiossa perehdymme tarkemmin varhaiseen tukemiseen. Seuraavaksi tarkastelemme lastensuojelun avohuoltoa, lastensuojelutarpeen selvitystä, dokumentointia ja sijoitusta avohuollon tukitoimena. Sosiaalialan moniammatillista yhteistyötä käsittelemme sekä asiakkaan että työntekijän näkökulmasta, lisäksi tarkastelemme myös sosiaalialan tehtävänkuvia. Nuorten pysäytysyksikkö Time Outista pyrimme tuomaan esille sen kokonaisuuden lastensuojelun avohuollon palveluna.

Tietoperustan jälkeen kerromme selvityksemme vaiheista ja saavuttamistamme keskeisistä tuloksista tarkastellen niitä suhteessa teoriaan. Tämän jälkeen pohdimme opinnäytetyöprosessimme vaiheita, luotettavuutta ja eettisyyttä sekä omia kokemuksiamme ja ammatillista kasvuamme. Lopuksi tuomme esiin jatko-tutkimusideoita, joita on herännyt opinnäytetyöprosessimme aikana.

2 NUORUUS

Nuoruutta pidetään voimakkaana kasvun ja kehityksen vaiheena, mutta sen tarkka määrittäminen on haastavaa. Monien näkemysten mukaan se on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen, ajoittuen keskimäärin 12 ja 29 ikävuoden välille (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 1999, 18; Joensuu 2007, 18; Nivala & Saastamoinen 2007, 10–13; Pohjola 2009, 22–23). Usein nuoruus jaetaan varhaisnuoruuteen noin 11–14 -vuotiaana, keskinuoruuteen 15–18 -vuotiaana sekä myöhäisnuoruuteen, jolloin ollaan noin 19–25 -vuotiaita (Aaltonen ym. 1999, 18). Lastensuojelulain mukaan lapsi on alle 18-vuotias ja nuori 18–20-vuotias (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 6 §).

Vaikka nuoria yhdistävät samanlaiset elämäntilanteet, kuten oppivelvollisuus, kouluttautuminen ammattiin ja täysikäisyyden saavuttaminen, jokainen elää omaa, yksilöllistä nuoruuttaan. Nuorten kokemukset koulusta, erilaisista oikeuksista, mahdollisuuksista ja velvollisuuksista vaihtelevat riippuen sukupuolesta, etnisestä taustasta, luokka-asemasta tai asuinpaikasta. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 165–166.)

Nuoruudessa tehdään tulevaisuuden ja elämän kannalta tärkeitä valintoja. Nuoruuden tavoitteena yhteiskunnan kannalta on täysivaltaisuuteen sosiaalistuminen, työelämään siirtyminen ja yhteiskuntaa rakentavaksi yksilöksi kasvaminen. (Pohjola 2009, 25–26.) Nuoruuskäsitykseen liitetään usein huoli sosiaalisista ongelmista, lisäksi nuoruutta pidetään haavoittuvana ja ongelmille alttiina elämänvaiheena, jossa tarvitaan monenlaista tukea, ohjausta ja kannustusta. Nuoret tulevat määritellyksi sen mukaan, miten etenevät ikävaiheensa mukaisesti perheessä, nuorten yhteisöissä ja sosiaalisissa suhteissa sekä koulutuksessa ja työelämässä. Sosiaalityössä toiminta nuorten kanssa sijoittuu lastensuojelupainotteisuuden vuoksi enemmän jo ilmenneisiin ongelmiin kuin ehkäisevään tukeen. Perustyön aika- ja työntekijäresurssit eivät ole riittäneet kasvaviin haasteisiin, vaan ehkäisevä työ on ollut pitkälti erilaisten kehittämisprojektien sekä muiden tahojen, kuten kolmannen sektorin varassa. Lastensuojelutarpeiden

voimakas kasvu on herättänyt huomaamaan ehkäisevän tuen tarpeen. (Pohjola 2009, 28–29.) Suurin osa nuorista voi hyvin, mutta mistä nousevat ongelmat, jotka koskettavat yhä useampaa nuorta tänä päivänä? Syitä on monia ja seuraavaksi käsittelemmekin joitakin nuoruuteen liittyviä haasteita.

Nuoren elämä rytmittyy tärkeiden muutosten eli siirtymien kautta. Käytännössä tällaisia muutoksia voivat olla koulun vaihtuminen ja kaveripiirin muuttuminen. Vapaa-ajallaan nuori voi esimerkiksi alkaa käymään nuorisotalolla tai kuvioihin saattavat tulla rikos- ja päihdekokeilut. Myös lapsuudenkodista muuttaminen ja perheen perustaminen ovat tärkeitä elämänmuutoksia. Siirtymissä on suurelta osin kyse elämänhallinnan lisääntymisestä ja itsenäistymisestä, jota pyritään tukemaan ja kontrolloimaan eri instituutioiden kautta. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 166.) Erityisesti murrosiässä nuori saattaa ilmaista itseään monimuotoisella riskikäyttäytymisellä, joka näkyy järjestyksen, normien ja yhteiskunnan vastustamisena. Se ilmenee mahdollisuuksien ja rajojen kokeiluna, käytännössä esimerkiksi tupakan ja päihteiden käyttönä tai koulunkäyntiongelmoina. Riskikäyttäytymisen avulla nuori pyrkii sisäiseen tasapainoon ja itsearvostuksen lisäämiseen, myös oman itsen luomiseen. (Aaltonen ym. 1999, 284.)

Murrosikä aiheuttaa sekä fyysisiä että psyykkisiä muutoksia, jotka saattavat hämmentää ja hävettääkin nuorta. Fyysinen kehittyminen muokkaa vartaloa aikuisempaan suuntaan jokaisen yksilöllisellä tahdilla. Erityisesti kehityksen alku- ja loppupäässä kulkevat saattavat kokea nämä muutokset ja ympäristön paineet voimakkaina. Yläkouluikäisen ajattelu muuttuu hiljalleen konkreettisesta asioiden ymmärtämisestä abstraktimpaan suuntaan ja tällöin alkaa elämän suurten kysymysten pohdinta; kuka minä olen, mistä tulen, mihin menen, miksi olen täällä? Tässä iässä nuori on hämillään monista asioista eikä oikein tiedä kuka on, enää ei ole lapsi, muttei vielä aikuinenkaan. Lisäksi alkaa sukupuoli-hormonien tuotanto, joka voi näkyä mielialojen muutoksina. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 18–24.)

Nuoruudessa alkaa irtautuminen kodista, vanhempiin otetaan etäisyyttä ja kavereiden merkitys korostuu. Nuori saattaa suhtautua vanhempiinsa hyvinkin kriittisesti ja kyseenalaistaa kaiken heiltä oppimansa. Juuri nämä näkemyserot aihe-

uttavat usein haasteita kodin vuorovaikutuksessa. Lisäksi esimerkiksi vanhempien ero voi herättää nuorella monenlaisia tunteita, koska se vaikuttaa elämään monella tapaa; arki muuttuu, rahaa voi olla vähemmän käytössä, asuinpaikka voi muuttua, kuten myös koulu ja ystäväpiiri. Nykyään on entistä yleisempää, ettei koko perhe ehdi istumaan saman pöydän ääreen kovinkaan usein, saati viettämään aikaa muuten yhdessä. Kuitenkin nuoren kehitykselle ja vanhempi-lapsi -suhteelle olisi tärkeää, että perheessä muodostuisi rutiineja, jotka luovat turvallisuuden tunnetta sekä antavat rohkeutta ilmaista tunteita ja kokeilla rajoja. Kotona riitaa voivat aiheuttaa kotiintulo- ja nukkumaanmenoajat, rahan käyttö, kotityöt, koulutöiden hoito, tupakointi, päihteet. Lisäksi vanhempia voi huolestuttaa tietämättömyys nuoren kavereista ja siitä, missä nuori viettää aikaansa. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 40–48.)

Nuorelle on tärkeää vertaistuki kavereilta ja muilta kodin ulkopuolisilta ihmisiltä. Erityisesti ystävien ja kaverien merkitys nuoren elämässä on suuri, koska he ovat suunnilleen samassa kehitysvaiheessa ja heidän kanssaan koetaan asioita, omaksutaan erilaisia tietoja ja asenteita, jotka vaikuttavat lasten ja nuorten nykyisyyteen, sekä myös tulevaisuuteen (Salmivalli 2005, 15). Monet nuoret haluavat vaikuttaa ja näyttää aikuismaisilta, ja lapsuudesta halutaan irrottautua hyvinkin radikaalisti. Taidot ja kyvyt toimia ympäröivässä maailmassa ovat kuitenkin vielä puutteelliset. Nuori on edelleen lapsi, joka tarvitsee tukea ja ohjausta.

3 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun lainsäädäntö ja lasten oikeuksien julistus velvoittavat turvaamaan lapsen oikeudet ja huomioimaan lapsen edun kaikessa toiminnassa. Tämä koskee sekä lapsen huollosta vastaavia että palveluja järjestäviä tahoja, kuten kuntia. (Rousu & Holma 1999, 18.) Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan perhe on ensisijainen lapsen kasvuympäristö, ja perheellä on oikeus saada tarvittavaa suojelua ja apua hoitaakseen yhteiskunnalliset velvollisuutensa.

Sopimus määrittelee perheen käsitteen laajasti, eikä olennaista olekaan perheen muoto, vaan se, että lailliset huoltajat yhteisesti vastaavat lapsen edun mukaisesta kasvatuksesta ja kehityksestä. Lisäksi yhteiskunnan on huolehdittava, että lapsen asioita hoitavat viralliset tahot, kuten tuomioistuimet, sosiaalihuolto sekä lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut varmistavat lapsen edun toteutumisen. (Lasten oikeuksien sopimus, 3. art.) Perheen sisäisen huolenpidon lisäksi lapsella on oikeus terveydenhuoltoon, opetukseen ja koulutukseen sekä riittävään elintasoon. Myös lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin ja kulttuuriin pitää olla yhtäläiset mahdollisuudet. Sopimus velvoittaa suojelemaan lapsia kaikenlaiselta väkivallalta, sekä ruumiilliselta että henkiseltä, ja myös välinpitämättömyydeltä ja laiminlyömiseltä. (Bardy 2009, 32–33.)

Lapsikeskeinen työ tarkoittaa lapsen suojelua, tukemista, vahvistamista ja eheyttämistä. Tähän tavoitteeseen pyritään työskentelemällä henkilökohtaisesti lapsen kanssa ja olemalla häntä varten koko asiakkuusprosessin ajan. Lapsen yksilölliset tarpeet pyritään huomioimaan kohtaamalla ja kuulemalla lasta. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 3-4.) Lapsilähtöisyys on keino päästä työlle asetettuihin tavoitteisiin. Asiakslähtöisyyttä on se, että asiakkaan käsityksiä omasta elämästään kuunnellaan ja hän pääsee itse osallistumalla vaikuttamaan siihen, miten ja millä aikataululla hänen asioitaan hoidetaan. (Raunio 2009, 103.)

3.1 Nuoren ja perheen varhainen tukeminen

Lastensuojelulain keskeinen ajatus on, että lasta ja perhettä tuettaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa heidän omassa elinympäristössään vaikuttamalla yleisiin kasvuolosuhteisiin ja tarjoamalla tarpeen mukaista erityistä tukea. Ensisijaisena tuen tarjoajana nähdään perheen asuinalueen peruspalvelut ja vasta, jos nämä palvelut koetaan riittämättöminä, olisi tarpeen kääntyä lastensuojelupalveluiden puoleen. (Ekberg 2005, 11.) Nuorisolakiin (27.1.2006/72) vuoden 2011 alussa tehdyt muutokset nostavat esille monialaisen yhteistyön eli paikallistasolla toteutettavan yhteistyön. Lisäksi korostuu etsivän työn

(20.8.2010/693) merkitys. Sen pyrkimyksenä on ehkäistä syrjäytymistä ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukien sekä palveluiden ja muun tuen piiriin ohjaten tavoitteena on turvata kasvu ja itsenäistyminen, sekä siirtyminen koulutukseen ja työmarkkinoille. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2011a.)

Varhainen tukeminen on puuttumista silloin, kun lapsen kanssa toimiville herää huoli lapsen käyttäytymisestä tai elämäntilanteesta. Jokin elementti lapsen elämässä tai hänen oma käytöksensä voi uhata lapsen turvallista kehitystä. Olisi hyvä, että lapsia työssään kohtaavilla työntekijöillä olisi tietoa ja taitoa puuttua heränneeseen huoleen riittävän ajoissa. Perheen kunnioittaminen ja avoimuus lasta ja perhettä lähestyttäessä on tärkeää. Koska pyrkimyksenä on tarjota tukea ensisijaisesti omassa kodissa avohuollon tukitoimin, ei perheelle saisi jäädä tunnetta, että heidän kotiinsa ja asioihinsa tunkeudutaan ja he leimautuvat. Tavoitteena on työskennellä niin, että perhe kokee tulevansa arvostetuksi ja saavansa tukea. (Taskinen 2007, 16.) Perhe tuntee omat asiansa paremmin kuin kukaan muu, joten perheen näkemystä ja tietoa on tärkeä kunnioittaa ja hyödyntää työskentelyssä.

3.1.1 Huolen herääminen ja oikea-aikaisuus

Varhaisen tukemisen vaiheita ovat huolen tunnistaminen, sen puheeksi ottaminen lapsen ja perheen kanssa sekä korjaavat toimenpiteet. Ihmisten elämään puuttuminen on aina lupaus tehdä jotain. (Taskinen 2007, 18.)

Subjektiiivinen eli henkilökohtaiseen näkemykseen perustuva huoli on tärkeä työväline lapsen tai perheen avun tarpeen tunnistamisessa; onko tarpeen ryhtyä toimiin vai ei, ja kenen pitäisi toimia? Vanhemmat tulisi saada ymmärtämään lapsesta herännyt huoli ja näkemään oma vastuunsa vanhempana. Jos perheen ja työntekijöiden välille onnistutaan luomaan hyvä suhde, voidaan puhua kasvatuskumppanuudesta, jossa vallitsee yhteinen ymmärrys ja toisiaan tukevat toimintatavat lapsen kasvatuksessa. (Taskinen 2007, 18.)

Lapsen tukemisessa tärkeää on oikea-aikaisuus. Lapsen kehityksessä on herkkyyskausia, jolloin joitain asioita on luontaisesti helpompi sisäistää. Liian myöhään tapahtuva väliintulo voi vaatia paljon enemmän ponnisteluja ja tukitoimia, eivätkä ne välttämättä edes riitä. Oikeaan aikaan osunut puuttuminen voi mahdollistaa myönteisiä tuloksia nopeastikin, vanhemmat voivat kokea, että stressi helpottaa ja vuorovaikutus perheessä paranee. Pysyvän tuloksen aikaansaamiseksi varhaisen puuttumisen tulisi hyvältä vaikuttavasta tilanteesta huolimatta olla tiivistä ja pitkäkestoista. (Taskinen 2007, 18.)

Varhaisen tukemisen onnistumisen edellytyksiä on koko perheen kokonaisvaltainen tukeminen ja eri hallinnonalat ylittävä moniammatillinen yhteistyö. Esimerkiksi lapsen oppimisvaikeuksien, keskittymiskyvyttömyyden tai masennuksen taustalla on usein yksilöllisiä tekijöitä laajempia kokonaisuuksia, kuten ongelmat perheessä ja turvaton kasvuympäristö. Koko perheen samanaikainen tukeminen voi olla myös ennaltaehkäisevää työtä, koska samalla perheen nuorempien lasten ongelmat voidaan havaita jo hyvissä ajoin. Lapsen tai nuoren tilanteeseen olisi hyvä puuttua heti, kun merkkejä hyvinvoinnin laskemisesta on nähtävissä, esimerkiksi koulusta poissaoloina, häiriökäyttäytymisenä tai oppimisvaikeuksina. Huolen tunnistamisessa etusijalla on päiväkodin, koulun ja neuvolan ammattihenkilöstö, joka tapaa lapsia ja nuoria päivittäin heidän arjessaan. Lisäksi perhe, ystävät ja muut läheltä seuraavat, sekä toisinaan myös viranomaiset saattavat nähdä lapsen muuttuneen käytöksen. Asiaa selvitettyä lapsi tai nuori sekä tarvittaessa koko perhe voidaan ohjata heidän tarpeensa mukaiseen palveluun, jossa voidaan kartoittaa, millainen palvelukokonaisuus olisi tarkoituksenmukaisin tämän lapsen tai nuoren tilanteeseen. (Suikkanen, Martti & Linnankangas 2004, 202–203.)

Yhteiskunnalle varhainen puuttuminen tulee ajan mittaan edullisemmaksi kuin korjaava tuki, josta saadut tulokset eivät aina ole kovin tuloksekkaita. Varhainen puuttuminen voi olla kevyttä ohjausta, joka edistää arjen sujuvuutta ja oikein ajoitettuna säästää lapsia, nuoria ja heidän läheisiään henkisiltä kärsimyksiltä. (Suikkanen ym. 2004, 201.)

3.1.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelulain mukaisen ehkäisevän lastensuojelun (3 a §) tarkoitus on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Se voidaan nähdä kahtena eri ulottuvuutena; laajemmin koko yhteiskunnan asenteena lapsiin, lapsuuteen ja lapsuuden suojeluun. Konkreettisemmin ehkäisevää lastensuojelua on kunnan muiden palveluiden piirissä annettava erityinen tuki silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkuudessa. Ehkäisevän lastensuojelun yksilöllinen palveluratkaisu koostuu kunnan erityisenä tukena tarjoamista peruspalveluista esimerkiksi lastenneuvolassa, päivähoidossa tai nuorisotyössä. (Heino 2009, 72; Sinko 2005, 13.)

Lapsen tai nuoren tilanteen arviointiin pohjautuen tehdään päätös, jonka perusteella siirrytään ehkäisevästä lastensuojelusta lastensuojelun lapsi- ja perhekohtaisen työn ja avohuollon asiakkaaksi. Avohuollon asiakkaana oleva lapsi voi olla myös ehkäisevän lastensuojelun piirissä. Vaikka kunta on veloitettu järjestämään lapsi- ja perhekohtaisia avohuollon palveluita, ei yksittäisellä lapsella ole oikeutta näihin palveluihin ilman sosiaalityöntekijän tekemää lastensuojelun tarpeeseen perustuvaa yksilöllistä asiakassuunnitelmaa. (Heino 2009, 72–73.)

3.1.3 Koulun ja muiden tahojen tarjoama tuki

Kouluyhteisön tarjoama varhainen tuki perustuu vahvaan perusosaamiseen ja peruspedagogiikkaan. Erityinen tuki, joka rakentuu varhaisen tuen varaan, edellyttää vahvaa erityispedagogista osaamista. Kouluyhteisössä näkökulma varhaiseen tukeen on ennalta ehkäisevä, oppilaan kasvuun ja kehitykseen keskitetty. Myös jatkuvuuden tukeminen siirtymävaiheissa on koulun kontekstissa luontevaa. (Heinämäki 2007, 10–11.)

Tuen tarve oppimisessa on lisääntynyt ja moninaistunut niin paljon, että rajanveto tavalliseen opetukseen on vaikea tehdä ja oppilas voi tarvita ja saada erityistä tukea olematta varsinaisesti erityisoppilas. Erityisopetuksellisten tarpeiden lisäksi oppilaalla saattaa olla haasteita tilanteissa ja olosuhteissa, joita ei voida lääketieteellisesti diagnosoida. Tällaisia oppilaan hyvinvointia horjuttavia asioita ovat esimerkiksi ryhmään liittymisen ja siinä toimimisen taidot, muut vuorovaikutuksen ja tunne-elämän kehityksen tuen tarpeet sekä perheen muutostilanteissa tai voimavarojen heikentyessä esiin tulevat haasteet. Myös koulun toimintatapa ja ja ympäristöä suunniteltaessa ja arvioitaessa tulee ennaltaehkäisevä näkökulma huomioida. Tarjoamalla riittävää tukea varhaisessa vaiheessa, sekä iän että tuen tarpeen suhteen, voidaan välttää myöhempi monitahoinen ja pitkäkestoinen työskentely asian korjaamiseksi. (Heinämäki 2007, 11–12.)

Jotta ongelmiin voitaisiin puuttua, ne pitäisi osata myös tunnistaa ja toimia sen mukaisesti. On esitetty kritiikkiä, antaako esimerkiksi opettajien koulutus valmiuksia tunnistaa lasten ongelmia. Lisäksi peruskoulujen suuret ryhmäkoot ja hektinen työtahti uuvuttavat opettajat eikä heillä aina riitä voimavaroja nuorten tukemiseen, vaikka ongelmat tiedostettaisiinkin. (Suikkanen ym. 2004, 204.)

Merkityksellistä roolia nuorten aktivoinnissa näyttelee myös niin sanottu kolmas sektori, jonka toimijoita ovat ennen kaikkea erilaiset yhdistykset ja säätiöt, esimerkiksi urheiluseurat, yhdyskuntien paikallisyhdistykset, avustusjärjestöt, kirkot, ammatilliset järjestöt, avustussäätiöt ja erilaiset hyvinvointiorganisaatiot. Edellä mainittujen tavoitteena ei ole tuottaa voittoa ja toiminta rakentuu usein vapaaehtoistyön ympärille. (Jyväskylän yliopisto 2011.) Liikuntaharrastukset edistävät fyysisistä ja psyykkistä hyvinvointia, lisäksi ne voivat ehkäistä syrjäytymistä ja passivoitumista. Kaikille lapsille ja nuorille tulisi mahdollistaa harrastustoimintaan osallistuminen, esimerkiksi tukemalla harrastuksista aiheutuvia kuluja. (Suikkanen ym. 2004, 205.) Monien perheiden ja nuorten elämään kuuluu koulun lisäksi monia toimijoita, jotka tukevat ja lisäävät perheen hyvinvointia. Joissakin tilanteissa perhe tarvitsee kuitenkin lisätukea pärjätäkseen.

3.2 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelutyöstä suurin osa on avohuollon sosiaalityötä, joka pyrkii tukemaan lasta ja perhettä varhaisessa vaiheessa. Avohuollon tukitoimien vastaanottaminen on perheelle vapaaehtoista, ja ne tehdään aina yhteistyössä perheen kanssa. Työ etenee usein pienin, konkreettisin askelin. (Korhonen 2005, 33–34.) Ensisijaisesti on käytettävä avohuollon tukitoimia, jos lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat, mutta huostaanoton edellytykset eivät kuitenkaan täyty. Avohuollon tukitoimien tarkoitus on tukea ja edistää lapsen myönteistä kehitystä sekä vahvistaa vanhempia heidän kasvatustehtävässään. (Saastamoinen 2010, 57–58.)

Tavalliset, lapsistaan välittävät ja heistä huolta pitävät vanhemmat ovat riittävän hyviä kasvattajia ja voivat tarjota arkisia, jokapäiväiseen elämän liittyviä asioita. Eri-ikäisten lasten tarpeet painottuvat erilaisiin asioihin. Yhteiskunnalla on velvollisuus ja oikeus puuttua tilanteeseen vain, jos lapsen kehitys ja terveys vaarantuvat. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota eri siihen, miten eri vaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle tarvittavat hyvinvoinnin osa-alueet ja edistävät hänen kehitystään. Lisäksi niiden on oltava paitsi lainmukaisia, myös eettisesti ja emotionaalisesti kestäviä ja perusteluina tulee olla tutkittua tietoa. (Taskinen 2007, 19–21.)

3.3 Lastensuojelutarpeen selvitys ja dokumentointi

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden alussa on aina joko uuden asiakkaan lastensuojelutarpeen selvitys tai jo asiakkuudessa olevan lapsen tilannearvio (Muukkonen 2008, 39). Alkuarvioinnissa kartoitetaan lapsen tai nuoren sekä perheen tilanne mahdollisimman tarkasti niiltä osin, joilla on vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Lastensuojelutarpeen selvitys pyritään mahdollisuuksien mukaan tekemään yhteisenä prosessina lapsen ja hänen huollostaan vastaavien aikuisten kanssa. Tavoitteena on selvittää, onko vanhemmilla riittävästi kykyjä ja mahdollisuuksia vastata lapsen tarpeisiin ja selviytykö perhe oman verkoston-

sa ja muiden mahdollisten viranomaisten avulla. Sen lisäksi, että tarkastellaan lapsen tarpeita ja perheen valmiuksia tällä hetkellä, tulee selvittää, miten lapsen tarpeisiin on aiemmin vastattu ja millaisia tukitoimia perheelle on tarjottu. Toisaalta pitää myös kartoittaa, millaisia ovat riskit lapsen tulevaisuudessa ja mitä vaikutuksia tämän hetken valinnoilla on. Suunnitelmallisen työn aloittaminen ja asiakassuunnitelman laatiminen on vaikeaa, ellei lapsen ja perheen nykytilannetta ole selvitetty vähintään lähikuukausien aikana. (Muukkonen 2008, 40–41; Oranen 2006, 7; Taskinen 2007, 34.)

Lapsen tilannetta arvioitaessa ei pyritä kokonaisvaltaiseen moniammatilliseen arvioon, vaan ensisijainen kiinnostuksen kohde on lapsen arki, sen sujuvuus ja turvallisuus. Arjen olennaisia elementtejä ovat ajankäyttö, arjen toiminnot ja vuorovaikutussuhteet. Selvittämään pyritään sekä toimivat asiat että mahdolliset ongelmakohdat. Näkökulma on lapsen osallisuutta painottava sekä voimavaroja ja selviytymisen keinoja korostava. Sosiaalityön arvioidessa lapsen tilannetta voidaan huomioida myös muiden ammattilaisten näkemykset, mutta vasta arvioinnin jälkeen tarvittaessa jatketaan lapsen tilanteen arviointia laajemmin muiden lapsen asioissa työskentelevien tahojen kanssa. (Ervast & Tulensalo 2006, 34–38.)

Asiakastyön dokumentointi on osa sosiaalityön työtä ja lain määräämä velvoite. Se on vastuullista ja valikoivaa, koska työntekijä joutuu aina miettimään, mitä kirjoittaa ja minkä arvioi olevan tärkeää. Se on merkittävänä osana työn ja asiakasprosessin suunnittelussa, jäsentämisessä ja arvioinnissa. Dokumentoinnin avulla mahdollistetaan myös työn ja tiedon näkyväksi tekeminen. (Kääriäinen, Leinonen & Metsäranta 2006, 9-10; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2011b.) Dokumentoinnissa, tiedonsiirrossa ja sen käyttämisessä on otettava huomioon lainsäädäntö, joka ohjaa ja velvoittaa kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. (Kääriäinen ym. 2006, 18.)

Lastensuojeluasiakirjoja on monenlaisia ja moneen tarkoitukseen. Asiakasmuistiinpanot koostuvat reaaliaikaisista päivittäisistä asiakasasioista, joista tulisi ilmetä toimijat, aika ja paikka sekä mitä on tapahtunut ja mitä on sovittu jatkosta. Päätökset ovat asiakirjoja, jotka on annettava asiakkaalle ja joihin asiakas voi

halutessaan hakea muutosta. Asiakasmuistiinpanojen, asiakassuunnitelmien ja päätösten lisäksi lastensuojelutyön dokumentit voivat olla erilaisia sopimuksia, lausuntoja ja tilannearvioita. Kaikessa dokumentoinnissa, tiedonsiirrossa ja sen käyttämisessä on otettava huomioon lainsäädäntö, joka ohjaa ja velvoittaa kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. (Kääriäinen ym. 2006, 18–19.)

Lastensuojelun asiakkaalle on tehtävä asiakassuunnitelma yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Suunnitelmaan kirjataan lapsen ja perheen tuen tarve sekä olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan. Lisäksi siitä tulee näkyä palvelut ja tukitoimet, joiden avulla asetettuihin tavoitteisiin pyritään. Tukitoimia voivat olla esimerkiksi keskustelut, neuvonta ja ohjaus, lapselle voidaan myös tarjota tukihenkilöä, ohjata koulunkäynnissä, ammatin, asunnon, työn tai harrastuksen hankkimisessa. (Korhonen 2005, 34.) Myös tavoitteisiin pääsyyn arvioitu aika käy ilmi suunnitelmasta. Vaikka yhdessä asiakkaiden kanssa pyritään löytämään tukimuotoja, jotka he hyväksyvät ja kokevat hyödyllisiksi, voi käydä niin, ettei valinta ole asiakkaan mieleen. Tällöin myös asiakkaan eriävä mielipide on kirjattava suunnitelmaan. (Taskinen 2007, 39.)

3.4 Sijoitus avohuollon tukitoimena

Asiakassuunnitelman mukaisesti lapsi tai nuori voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle ilman vanhempansa avohuollon tukitoimin, jos tukitoimi on tuen tarvetta arvioivaa, kuntouttavaa tai huolenpito pitää järjestää väliaikaisesti erityisestä syystä. Sijoitusta suunniteltaessa tulee päämääränä olla lapsen ja perheen kuntoutuminen eikä pidempiaikainen sijoitus kodin ulkopuolella. Yksin sijoitukseen vaaditaan huoltajien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus ja sijoituspäätöksestä tulee tiedottaa sekä lasta että huoltajia. Vaikka avohuollon sijoitukselle ei ole määritetty enimmäisaikaa, lasta ei toistuvasti saa sijoittaa avohuollon tukitoimena, ellei tämän etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta. Avohuollon sijoituksen tulee olla suunnitelmallista ja siitä laaditaan asiakassuunnitelma, joka määrittää sijoitukselle tavoitteet ja arvioidun keston. Vaikka lapsi tai nuori olisi sijoitettuna avohuollon tukitoimena, säilyy huolto ja hänen asioistaan päät-

täminen kokonaan huoltajalla. Lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpitoa ei voida rajoittaa ja sijoitus pitää lopettaa heti, jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi sitä vaatii. (Saastamoinen 2010, 57–61; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2011c.)

4 SOSIAALIALAN MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Moniammatillinen yhteistyö on yhden, kahden tai useamman ammattiryhmän edustajan vuorovaikutuksellista toimintaa, jossa työskennellään yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteistyössä jokaisella on omat roolit ja siinä vallitsee perinteinen hierarkia, valta ja työnjako, mutta rakentuakseen tiimin jäsenten ammattitaidon ja erityisosaamisen pohjalta, on työn perustuttava kumppanuudelle. (Hakonen 2000, 102–103; Isoherranen 2005, 33; 2008, 14; Paukkunen 2003, 20–22.)

Moniammatillisessa yhteistyössä korostuvia yleisiä näkökulmia ovat asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien yhteen kokoaminen, vuorovaikutustietoinen yhteistyö, organisaatio- ja roolirajojen ylitykset sekä asiakkaan verkostojen huomioiminen. Kaiken lähtökohtana on asiakas ja hänen polkunsa. (Isoherranen 2005, 14–16.) Uuden oppimista, joustavuutta sekä ammatillisten, palvelusektoreiden ja organisaatioiden välisten rajojen ylittämistä vaaditaan yhä enemmän. Näiden lisääntyessä yhteistyö saa sekä uusia vaatimuksia että odotuksia. (Kalliola & Nakari 2006, 203–204.)

4.1 Nuoret ja moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisen yhteistyön perusajatus on, että kaikki sitoutuvat yhteisiin tavoitteisiin ja kantavat vastuun niiden saavuttamisesta, jolloin asiakasta ei siirreltä luukulta toiselle, vaan kaikki kantavat vastuun. Yhteistyötä tehtäessä helpottaa kokonaisuuden ymmärtäminen; ei muuteta asiakkaan ympärille rakentunutta

verkostoa, vaan pyritään yhdessä tukemaan muutosta ja nuoren etua. Koko nuoren verkoston kokoon kutsuminen on hankalaa. Pyrkimyksenä on saada ongelmanratkaisuun mukaan ydinverkosto, joka koostuu muutamasta ammattihenkilöstä ja mahdollisesti perheenjäsenistä ja nuorelle läheisistä ihmisistä. (Aaltonen ym. 1999, 443–444.) Moniammatillisen työn pohjana on, että nuori voi luottaa jokaiseen tiimin jäseneseen ja siihen, että tietoja luovutetaan ja käsitellään luottamuksellisesti (Aaltonen ym. 1999, 108).

Moniammatillisessa tiimissä työskentelyn etuna on, ettei vanhemman tai yksittäisen työntekijän tarvitse yksin pohtia nuoren haasteita, vaan asiat saa jaettua tiimissä. Lisäksi kokonaisvaltaisen kuvan luomiseksi on tärkeää, että saadaan monenlaisia näkökulmia eri aloihin perehtyneiden ammattilaisten tiedoista ja näkemyksistä. Tiimissä jokaisen jäsenen tulisi tuntea muiden työtehtäviä ja toimintamalleja, ja osata ottaa oppia ja hyödyntää muiden ammattitaitoa. Ammatillisen tietämyksen lisäksi vanhempien kokemus on ensiarvoisen tärkeää, eikä lähipiiriä, kuten ystäviä ja nuorelle tärkeitä aikuisia tule unohtaa. (Aaltonen ym. 1999, 107–108.) Tavoitteen saavuttamisen edellytyksenä on, että kaikki tiimin jäsenet voivat hyödyntää tarpeellista tietoa, esimerkiksi yhteisestä asiakastietojärjestelmästä (Isoherranen 2008, 133).

4.2 Sosiaalialan ammatillinen toiminta ja tehtävä-alueet

Sosiaalihuolto jaetaan sosiaalityöhön, sosiaalipalvelu-, sosiaaliohjaus- sekä toimeentuloturva-tehtäväalueisiin (Jauhiainen 2004, 39–45). Näistä käsittelemme tarkemmin sosiaalityötä ja -ohjausta. Sosiaalityö -käsitettä käytetään yleisesti, vaikka tämä tulisi kuitenkin erottaa muiden kuin yliopistotutkinnon suorittaneiden, eli sosiaalityöntekijöiden tekemästä työstä. Sosiaalipalvelutyötä, eli sosiaalihuollon palveluita tuottavaa tekevät sekä yliopisto- ja ammattikorkeakoulu- että toisen asteen tutkinnon suorittaneet henkilöt. (Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2005, 14; Sarvimäki 2007, 194–200.)

Sosiaalipalvelutyöhön kuuluvat ohjaus- ja kasvatus-, sekä hoiva- ja huolenpityö. Näiden avulla tuetaan ihmisiä ja perheitä esimerkiksi heikentyneissä, ongelmallisissa elämäntilanteissa, antaen neuvontaa ja opastusta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 81–82.)

Sosiaaliohjauksella tuetaan asiakkaiden elämänhallintaa ja vahvistetaan sosiaalista toimintakykyä sekä selviytymistä yhteiskunnassamme. Työtä tehdään usein yhteistyössä muiden asiakasprosessissa mukana olevien toimijoiden kanssa. Sosiaaliohjaajan työ on konkreettista yhdessä asiakkaan arjessa kulkemista, aktivoimista ja opastamista. Päämääränä on tukea ja ohjata asiakkaan kasvua ja elämänhallintaa, sekä tukea asiakasta löytämään elämässään oikea suunta, arvioiden toteutuneen suunnitelman toteutumista. (Jauhiainen 2004, 42–43.) Sosiaaliohjaajien osaamiseen liittyvät vahvasti reflektiivisyys ja eettinen osaaminen. Vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteiden luominen sekä palvelujärjestelmän tunteminen ovat osa asiakastyön osaamista ja ammatillisuutta, kehittämis- ja johtamisosaaminen ohella. Yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen näkyvät sosiaaliohjaajien moninaisissa töissä sekä yksilöasiakastasoisena ohjauksena että yhteiskunnallisena vaikuttamisena. (Sarvimäki 2007, 197–198.)

Sosiaalityö pitää sisällään asiakastyön lisäksi muun muassa muutos- ja tilanearviotyötä, jota tehdään silloin, kun pelkkien peruspalvelujen avulla ei pystytä auttamaan vaikeimmissa olosuhteissa eläviä ihmisiä. Tilanteet ovat usein ristiriitaisia, sisältäen monenlaisia ongelmia, joita lähdetään selvittämään ja jäsentämään yhdessä asiakkaan kanssa. Tilanteissa voi ilmetä eturistiriitoja, esimerkiksi lapset etu ohittaa vanhemman edun, tai asiakkaat eivät näe tai myönnä ongelmallista tilannettaan. Tällöin joudutaan toimimaan tahdonvastaisesti. Sosiaalityöntekijät ehkäisevät ja lievittävät sosiaalisia ongelmia yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. Työhön kuuluvat olennaisesti myös asiakastyöstä nousevan tiedon analysointi ja raportointi, sekä osallistuminen tutkimus- ja kehittämistyöhön. (Jauhiainen 39–40.) Sinko (2005, 3) näkee sosiaalityöntekijät lastensuojelulain merkittävimpinä arkisen, jokapäiväisen työn toimeenpanijoina.

4.2.1 Kokemus, ammattitaito ja osaaminen sosiaalialalla

Ammatillisen tiedon peruselementtejä ovat teoriasta, tutkimuksista ja käytännöstä saatu informaatio ja ymmärrys asioihin. Myös organisaation omat menettelytavat vaikuttavat ammatilliseen tietoon. Näiden lisäksi ei pidä unohtaa arvojen merkitystä sosiaalityössä, koska teoriana olevaa tietoa arvioidaan sillä perusteella, minkälainen toiminta olisi parhaaksi asiakkaalle. Ammatillisen tietämyksen lisäksi työntekijällä ohjaa henkilökohtainen, intuitiivinen tieto, joka perustuu omaan arkiymmärrykseen. Tätä ns. hiljaista tietoa on vaikea eritellä ja jakaa muiden työntekijöiden kanssa. (Raunio 2009, 122–124.) Tarja Reinholmin (1999, 51–52) tekemän tutkimuksen mukaan järjestyksessä kolme oleellisinta taitoa sosiaali- ja terveysalalla ovat vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot sekä asiantuntijuus, niin koulutuksessa kuin työelämässäkin (Reinholm 1999, 51–52).

Vuorovaikutus käsitteenä on hyvin laaja. Tässä opinnäytetyössä käsittelemme kahden yksilön tai pienryhmän sisäisen ja välisen vuorovaikutuksen piirteitä, jotka ovat hyödyllisiä yhteistyötä kehitettäessä. (Isoherranen 2008, 49.) Vuorovaikutus- ja yhteistyötilanteissa on muistettava ihmisten erilaisuus, joka ilmenee persoonallisena tapana ajatella, reagoida ja toimia. Myös koulutus- ja kokemuspohja osaltaan muokkaavat ihmisten tapaa tehdä oman alansa työtä. Asiakkaan, tässä opinnäytetyössä nuoren, asioita hoitaa usein monia eri tahojen työntekijöitä. Esimerkiksi päätöksiä tekevä sosiaalityöntekijä ei omaa samantaista tietoa kuin nuoren arjessa toimivat työntekijät. Keskinäisen työnjaon ja erilaisten vaikuttamiskeinojen ymmärtäminen helpottaa niin vuorovaikutusta kuin myös nuoren tilanteen hoitoa ja huoltoa, nuoren asiantuntemus huomioon ottaen. (Eskonen ym. 2006, 40–41.) Arvioinnin ja jatkuvan palautteen avulla mahdollistuu sekä työntekijän ammattitaidon että toiminnan kehittäminen (Isoherranen 2005, 125). Ammattilaisten omaa toimintaa vahvistamalla ja osaamis-pääomaa luomalla voidaan kehittää hyviä työkäytäntöjä ja toimivia malleja. Lisäksi kehittäminen voi painottua virallisten yhteistyörakenteiden ja -järjestelmien kehittämiseen sekä yhteistyöhön asiakkaiden, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. (Toikko 2006, 14.)

4.2.2 Eettisyys sosiaalialalla

Sosiaalialan eettiset periaatteet luovat lakien ja säädösten ohella yhteisen lähtökohdan ja ohjaavat kaikkia sosiaalialan ammattiryhmiä (Raunio 2009, 82). Eettisiä periaatteita ovat ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus, itsenäisyys ja elämänhallinta, syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden edistäminen, syrjinnän ja väkivallan vastustaminen, sekä asiakkaan itsemääräämisoikeus ja yksityisyys. Sosiaalialan henkilöstön tulee minimoida pakon käyttö kaikissa toimenpiteissään asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi. Asiakassuhteen tulee olla luottamuksellinen ja työntekijän on noudatettava salassapitovelvollisuutta. (Talentia 2005, 7-19.)

Eettiset periaatteet eivät ole yksiselitteiset, mutta toisaalta ristiriitaisuudet ovat muutenkin läsnä sosiaalialan työssä. Yhteiskunta ja väestö näkevät asiat usein eri näkökulmista. Tämän vuoksi sosiaalialan henkilöstön tulisi pystyä yhdistämään tieto ja eettinen ajattelu, sekä kyetä pohtimaan, kyseenalaistamaan ja tarvittaessa ottamaan kantaa, niin työyhteisö, organisaatio- kuin yhteiskuntatasollakin.

Eettinen toiminta ei aina ole helppoa tai edes mahdollista. Esteinä voivat olla esimerkiksi resurssien puute tai lain säätämät velvoitteet. Toiminta ei saa olla epäeettistä ja ammattietiikan tulee ohjata työntekijää silloinkin, kun ei ole mahdollista löytää kaikkia osapuolia tyydyttävää ratkaisua. Reflektointi, oman tietopohjan ja osaamisen kehittäminen ovat eettisiä velvollisuuksia, joihin kaikkien sosiaalialan ammattilaisten tulee osallistua. (Kananoja 2007, 99–104; Talentia 2005.) Asiakkaiden elämäntilanteiden ja asiakasprosessien haastavuus tekee ratkaisujen tekemisestä usein vaikeaa. Toisinaan jopa moraalisestikin arveluttavien kysymysten äärellä on pystyttävä erottamaan halveksuva ja alistava moralisointi kunnioittavasta ja arvostavasta asiakkaan kohtaamisesta ja yhteistyöstä. (Laitinen & Väyrynen 2011, 181–184.)

5 NUORTEN PYSÄYTYSYKSIKKÖ TIME OUT

Time Out sai alkunsa vuonna 2002 Joensuun seudun EQUAL-hankkeesta, joka oli osa Euroopan Unionin strategiaa (Lehmuskoski 2005, 3). Sen tarkoituksena oli varhainen puuttuminen ongelmiin sekä yksilöllisten polkujen ja verkostojen luominen. Hanke oli perusta Time Out -nuorten pysäytysyksikölle, josta tuli hankkeen päätyttyä osa Joensuun kaupungin lastensuojelupalveluita kevääseen 2011 asti. Hankkeen aikaisen Time Outin kohderyhmä oli 13–17-vuotiaat nuoret, joilla oli vaikeampia ongelmia, kuten huumeiden ja muiden päihteiden väärinkäyttöä, vaikeuksia koulunkäynnissä sekä perhesuhteissa. Tavoitteena oli nopea reagointi ongelmaan sekä tilanteen pysäytys ja nuoren elämän normalisointi. Time Out toimi alkuaikoinaan enimmillään kolmen kuukauden mittaisena kriisiluontoisena pysäytysyksikkönä, jonne ohjaututtiin sosiaalityöntekijän päätöksellä, jos yksikössä oli paikka vapaana. (Lehmuskoski 2005, 20–21.)

Hankkeen jälkeen Joensuun kaupungin palveluna 31.5.2011 saakka toiminut Time Out oli nykymuodossaan 4 – 5 -paikkainen lastensuojelun avohuollon yksikkö, jonka palvelu oli suunnattu pääasiassa 12–16-vuotiaille Joensuun yhteistoiminta-alueen lapsille ja nuorille. Time Out – jaksolle tulevien lasten haasteelliset elämäntilanteet näkyivät yleisimmin koulunkäynnissä, vuorovaikutussuhteissa, vapaa-ajan toiminnoissa, esimerkiksi päihteidenkäyttönä tai näpistelynä. Time Outissa työskenteli viisi ohjaajaa, kolme sosionomia, yhteisöpedagogi ja sairaanhoitaja, ja yksi heistä toimi tiiminvetäjänä. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Viisi viikkoa kestäväälle Time Out – jaksolle ohjaututtiin yleensä lastensuojelun sosiaaliohjaajan, lastensuojelun perhetyöntekijän tai lastensuojelun alkuarvioinnin sosiaalityöntekijöiden kautta. Toisinaan vanhemmat ottivat yhteyttä suoraan Time Outiin ja kysyivät mahdollisuutta saada lapsensa jaksolle. Myös koululta saatettiin olla yhteydessä, jos siellä kaikki keinot olivat jo käytetty eikä tiedetty enää miten menetellä. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Ohjautumiskanavasta huolimatta Time Outiin on tultu kuitenkin aina lastensuojelun sosiaalityöntekijän päätöksellä avohuollon sijoituksena. Jaksolle tuloa suunniteltiin ja valmisteltiin sijoittajatahon kanssa, jotta voitiin nähdä, millainen on perheen kokonaistilanne, vastaisiko palvelu lapsen tarpeisiin ja millaiset yksilölliset tavoitteet lapsen Time Out – jaksolle asetettaisiin. Tärkeä osa tavoitteellisuutta Time Outin työssä oli myös se, että lapsi ja hänen vanhempansa sitoutuivat jakson toteuttamiseen. Palvelu oli lastensuojelun varhaista tukemista, ja yksi työn onnistumisen kannalta olennainen seikka jaksolle oli oikea-aikaisuus, että ongelmat eivät olisi vielä kovin pitkällä ja moninaisia. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Time Out oli osa lastensuojelutarpeen prosessia, jonka sosiaalityöntekijä laitto alulle. Suurin osa jaksolle tulevista lapsista oli uusia asiakkuuksia, koska työ oli varhaista puuttumista ja yleensä pidempään asiakkuudessa olleiden kohdalla ei ole enää kyse alkuvaiheen työstä. Toisaalta saattoi olla sellaisia lapsia, joilla asiakkuus oli jo ehtinyt katketa ja myöhemmin ilmeni uusia haasteita, jotka horjuttivat lapsen maailmaa. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Lastensuojelun lainsäädännön lisäksi pohjana työskentelylle olivat lastensuojelun eettiset arvot ja periaatteet, joista Time Outissa etusijalle nostettiin vastuullisuus, suunnitelmallisuus, aikuisjohtoisuus ja voimavarakeskeisyys. Asiakkaiden kanssa tehtävää työtä ohjaavia arvoja olivat kuuleminen, osallisuus, avoimuus, yksilöllinen kohtelu, turvallisuus ja tasa-arvoisuus. Kasvatuskäytännöt olivat yhteneväiset kaikilla työntekijöillä. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Jakson aikana dokumentoitiin säännöllisesti. Päivittäin jokainen vuorossa ollut kirjasi asioita arjen sujumisesta, lisäksi huomioitiin erityiset tapahtumat ja asiat. Palavereista ja keskusteluista tehtiin muistiot. Jakson lopussa tehtiin loppuyhteenveto ja tarvittaessa jakson aikana saatettiin tehdä väliarviointi. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

5.1 Time Outin asiakasprosessin kuvaus ja keinot

Kun joku aiemmin mainittu lastensuojelun toimija otti yhteyttä Time Outiin tarjolla olevasta lapsesta, aloitettiin sijoituksen valmistelun vaihe. Se tarkoitti, että kartoitettiin lapsen tilannetta, aloitettiin yhteistyö keskeisten lapsen asioihin liittyvien tahojen kanssa ja orientoiduttiin tulevaan jaksoon. Tässä vaiheessa lapsi ja vanhemmat kävivät tutustumassa Time Outiin ja sitoutuivat tulevaan jaksoon. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Jakson alkaessa ensimmäinen ja toinen viikko olivat toiminnan käynnistymisen ja yksilötyöskentelyn vaihetta. Pyrkimyksenä oli ryhmäytyä ja samalla käydä läpi Time Outin käytäntöjä. Tässä vaiheessa käyttöön otettiin myös toiminnalliset menetelmät ja aloitettiin yksilöllisten tarpeiden mukaisesti arjen hallinnan opettelu, kuten unirytmä ja kotitöiden teko. Jakson alussa järjestettiin lapsen, vanhempien, sosiaalityöntekijän ja omaohjaajan kanssa alkupalaveri, jossa perusteltiin sijoituspäätös, asetettiin tavoitteet jaksolle ja tehtiin kuulemiset. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.) Kuulemisessa viranomaisen selvittää sijoituksen perusteet niin, että asiakas ja hänen vanhempansa ymmärtävät ne (Räty 2004, 88).

Jakson keskivaihe oli tarkoitettu syvempään työskentelyyn lapsen ja perheen kanssa. Tapaamiset lapsen ja vanhempien välillä jatkuivat kuten ensimmäisinä viikkoina, lisäksi tässä vaiheessa lapset pääsivät viikonlopuiksi lomalle kotiin. Lomaa varten laadittiin kotilomasopimus, jossa lapsi sitoutui sovittuihin asioihin, esimerkiksi viettämään aikaansa perheensä parissa, noudattamaan kotiintuloaikoja ja olemaan täysin päihteetön. Yhteistyö kaikkien lapsen asioihin kuuluvien kanssa oli tiivistä, lisäksi järjestettiin vanhempainryhmiä ja perhekeskusteluja. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Jakson viimeinen viikko oli paneutumista perheen arjen vahvistamiseen ja kotiutumiseen. Perheen kanssa käytiin keskusteluja, joissa sovittiin arjen säännöistä ja toimivista käytännöistä. Lisäksi pohdittiin ja arvioitiin, millaisia palveluja ja tukea lapsi ja perhe tarvitsisivat. Viimeisellä viikolla pidettiin myös loppupalaveri,

jossa paikalla olivat samat osallistujat kuin alkupalaverissa, sekä edustajia mahdollisilta jatkotyöskentelytahoilta. Sekä lapset että vanhemmat täyttivät lähtökyselyn ja viikon loppupuolella lapsi kotiutui tarvittavin tukitoimin. Kuudes viikko oli varattu arviointiin, jolloin omaohjaajat laativat kirjallisen yhteenvedon jakson kulusta, miten jaksolle asetetut tavoitteet toteutuivat ja suositukset jatkotoimenpiteistä. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011).

Lastensuojelutyössä ammatilliset työmenetelmät tarjoavat työntekijöille erilaisia rooleja ja työtehtäviä sekä malleja vuorovaikutussuhteen luomiseen, lisäksi monista työmenetelmistä saa ohjeita arjen ohjeistukseen (Timonen-Kallio 2009, 10). Työmenetelmiä voi hyödyntää monella tavalla, mutta niitä käyttöönottaessa tulisi huomioida tietyt peruseriaatteita, kuten, että tietyn menetelmän valitseminen tulee aina perustua asiakkaan tarpeeseen ja työskentelylle asetettuihin tavoitteisiin. Teoreettisesti perusteltu työmenetelmä pysyy toimivana käytäntönä kiireen ja arjen kaaoksenkin keskellä. (Timonen-Kallio 2009, 17–18.) Seuraavassa lyhyesti Time Outin tärkeimmistä työmenetelmistä, joita olivat strukturoitu arki, perheen kanssa tehtävä työ ja omaohjaajuus.

5.1.1 Strukturoitu arki

Time Out oli turvallinen ja kodinomainen yksikkö, jossa aikuinen oli aina läsnä. Käytössä oli viikko- ja päiväohjelma, joka suunniteltiin etukäteen. Kaksi ensimmäistä viikonloppua lapset viettivät Time Outissa, loput he olivat kotilomalla. Arki oli yhdessä elämistä ruokaa laittaen, siivoten, harrastaen ja oleillen muiden lasten ja ohjaajien kanssa. Jaksolle järjestettiin paljon ohjelmaa, johon kuului muun muassa liikuntaa, kulttuuritoimintaa, luovia toimintoja, askartelua ja maalaamista. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

Jakson ajan lapset asuivat yksikössä ja kävivät sieltä käsin omaa kouluun. Tarvittaessa lapsi pystyi opiskelemaan niin sanotussa kotikoulussa Time Outin tiloissa ohjaajien avustuksella tehden omalta opettajaltaan saatuja tehtäviä. Tarve tällaiseen järjestelyyn saattoi tulla esimerkiksi silloin, jos lapsen koulu-

matka olisi muodostunut kohtuuttoman pitkäksi tai jos jakson tavoitteena oli irrottautuminen haitallisesta kaveripiiristä. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

5.1.2 Perheen kanssa tehtävä työ

Perhetyö on asiakasperheiden tarpeista nousevaa ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä. Työn tavoitteena on tukea perheitä ja saada aikaan muutosta perheen itse nimeämässä asioissa. Käytössä on erilaisia tukea antavia työmenetelmiä. Perheet ovat erilaisia ja heidän tarvitsemansa tuki vaihtelee, joten tavoitteet ovat jokaiselle perheelle yksilölliset. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 10–16.)

Time Outissa tärkeänä nähtiin perheen työskentelyyn mukaan ottaminen. Vanhempien kanssa oltiin tiiviisti yhteydessä ja he saivat tavata lapsiaan muutoinkin kun kotilomilla. Myös työntekijöiltä sai tukea oman tarpeen mukaan. Vanhemmille järjestettiin kahdesti jakson aikana vanhempainryhmä, jossa voi keskustella muiden samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien vanhempien kanssa (Time outin sisäinen materiaali, 2011). Laurilan (2003, 35–36) mukaan vertais- tukiryhmä valikoituu jonkin kaikille yhteisen elämää kuormittavan tekijän vuoksi. Ryhmään osallistuvia yhdistää kokemus siitä, että he ovat yksin ongelmansa kanssa eikä kukaan muu voi ymmärtää miltä heistä tuntuu. Muiden samankaltaisessa tilanteessa olevien kohtaaminen vähentää yksin jäämisen tunnetta ja toisilta voi oppia selviytymiskeinoja omaan elämänhallintaansa. Vertaisryhmissä noudatetaan usein vaitiolovelvollisuutta ja ne voivat kokoontua tietyn, ennalta sovitun ajan.

Koko Time Out-jakson ajan työskenneltiin intensiivisesti sekä nuoren että hänen perheensä kanssa. Yhteistyötä tehtiin tiiviisti myös muiden nuoren verkostojen, kuten koulun ja terveydenhuollon kanssa. Nuorella oli kiinteä vuorovaikutus erityisesti omaohjaajansa kanssa koko jakson ajan. Tavoitteena oli tukea lapsen koulunkäyntiä, itsenäistymisen ja vastuunoton harjoittelua sekä tulevaisuuden suunnittelua. Myös ymmärrystä itsestä ja oman toiminnan merkityksestä suh-

teessa muihin ja omaan tulevaisuuteen pyrittiin vahvistamaan. Perheen kanssa työskentelyssä tukea tarvittiin pääsääntöisesti vanhemmuuteen, lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen sekä perheen yhteiseen ajanviettoon. Pyrkimyksenä oli, että jakson loputtua lapsi pystyisi kotiutumaan eikä pidempi-aikaista lastensuojelutarvetta olisi. Suuri osa kotiutuikin jakson loputtua. (Time Outin sisäinen materiaali, 2011.)

5.1.3 Omaohjaajuus

Opinnäytetyössämme puhumme omaohjaajuudesta, vaikka kirjallisuudessa yleinen nimitys tälle menetelmälle on omahoitajuus. Omaohjaajuus kuvaa menetelmää paremmin, koska lastensuojelussa asiakkaiden kanssa toimiminen on pääsääntöisesti ohjaamista eikä niinkään hoitamista.

Omaohjaaja on lapselle ja nuorelle luotettava, helposti lähestyttävä ja turvallinen aikuinen. Hän on lapsen tuki ja turva, joka kykenee vastaamaan tunne-elämän tarpeisiin. Omaohjaajan tulee osata havainnoida, arvioida ja tulkita lapsen tunnetiloja ja tarpeita sekä kannustaa vaikeidenkin asioiden kohtaamiseen ja niistä puhumiseen. Lapsen ja omaohjaajan välinen suhde on kiintymyssuhde, jossa tulee olla molemminpuolista positiivista tunnetta. Omaohjaaja hoitaa vanhemman roolia, vaikkei lapsen omaa vanhempaa pyrikään korvaamaan, vaan tukee lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa ja vuorovaikutusta. (Aho 2009, 83.)

Omaohjaaja on keskeisessä roolissa lapsen ja nuoren jokapäiväisessä arjessa sekä hänen asioissaan ja niiden ajamisessa. Omaohjaaja osallistuu nuoren palvelureihin ja kasvatukseen neuvotteluihin. Hänen tulee tuntea lapsi niin hyvin, että voi ymmärtää lapsen henkilökohtaista elämäntilannetta, hänen tulevaisuuden tavoitteitaan ja mahdollisuuksiaan. (Timonen-Kallio 2009, 14–15.) Time Outissa jokainen työntekijä vastasi nuoren tukemisesta ja ohjaamisesta, tämän lisäksi jokaiselle oli nimetty omaohjaaja, joka oli nuoren lähin aikuinen ja syvällisemmin perehtynyt tämän asioihin.

6 AIEMMAT TUTKIMUKSET JA ETAPPI-YKSIKKÖ

Time Outin henkilökunnan ja koulujen yhteistyöhenkilöiden välisestä moniammatillisesta yhteistyöstä on vuonna 2008 tehnyt pro gradu – tutkielman Tanja Kojo. Tutkimuksessaan Kojo halusi selvittää, miten Time Outin henkilökunta ja koulujen yhteistyöhenkilöt näkivät moniammatillisen yhteistyön toteutuvan ja millä tavoin sitä toivottaisiin kehitettävän. Tutkimukseen haastateltiin sekä Time Outin henkilökuntaa että koulujen yhteistyötahoja kolmen yksittäisen nuoren pysäytysjaksolta.

Tuloksissa moniammatillinen yhteistyö nähtiin hyväksi ja riittäväksi muutamia epäkohtia lukuun ottamatta. Kehittämisen kannalta merkittäviä tekijöitä olivat tiedottaminen ja tiedonkulku, lisäksi varhaiseen puuttumiseen toivottiin lisää resursseja. Myös yhteistyökumppaneiden toimintatapojen ymmärtäminen nähtiin tärkeänä. (Kojo 2008, 50–81.) Lisäksi on tutkittu varhaisen puuttumisen ja tukemisen vaikuttavuutta Time Out – yksikössä (Ekberg 2005) sekä Time Outin tarjoaman tuen merkitystä nuorelle (Kaasinen & Pirskanen 2008). Sijoittavan tahon kokemuksia Time Outista ei kuitenkaan ole aiemmin selvitetty.

Helsingin Mellunmäessä toimii samoja elementtejä Time Outin kanssa omaava yksikkö, jossa tosin asiakkaiden ongelmat ovat erilaisia ja vaikeampia. Etappi nimeä kantava suljettu osasto on perustettu vastaamaan huostaan otettujen 12–17 –vuotiaiden vaikeahoitoisten ja käyttäytymisellään voimakkaasti oireilevien nuorten hoitotarpeeseen. Näiden nuorten haasteita ovat karkailu, kuljeskelu, huumeiden tai muiden päihteiden käyttö, väkivaltainen käyttäytyminen, pakonomainen rikoskierre, vaikeudet koulukäynnissä tai itsetuhoinen käytös. Heitä ei käyttäytymisensä ja vaikean elämäntilanteen vuoksi voida hoitaa kotona tai sijoituspaikassaan, vaan nuorten koetaan tarvitsevan suljetun osastojakson hoitoyksikössä, jossa on tarjolla erityisen pätevää hoitoa. (Kainulainen 2002, 14–15.) Myös Time Outiin avohuollollisesti sijoitettujen nuorten elämässä on ollut samantyyppisiä haasteita, toistaiseksi vielä kuitenkin lievempiä.

Etapin hoitajakso on kaksiosainen, lyhytaikainen ja yksilöllisesti, asiakkaan tarpeet huomioiden suunniteltu. Hoito alkaa viisi viikkoa kestävällä jaksolla tehostetun huolenpidon osastolla, jossa tavoitteena on nuoren pysäyttäminen näkemään oma elämäntilanne ja avuntarve. Tämän jälkeen on neljä viikkoa jälkihoitoa. Etappihoidon käytetään yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja toiminnallisia menetelmiä sekä moniammatillista yhteistyötä. Myös perheen tai lähettävän laitoksen, erityisesti omaohjaajan tukeminen on tärkeää, jotta vuorovaikutus toimisi ja hoito voisi jatkua omassa elinympäristössä Etappi-jakson jälkeen. (Kainulainen 2002, 16.)

Jakson pituus on viisi viikkoa, kuten Time Outissakin, lisäksi tavoitteet ja menetelmät ovat samantyyppisiä molemmissa yksiköissä. Monella tapaa paikat kuitenkin poikkeavat toisistaan. Olennaisin ero on se, että Time Outissa asiakas oli vapaaehtoisesti ja halutessaan pystyi keskeyttämään jakson, toisin kuin Etapissa, jossa nuori oli vastentahtoisesti suljetulla osastolla. Pääsääntöisesti nuoret kuitenkin olivat jakson loppuun asti. Koska nuorten ongelmat eivät Time Outissa olleet vielä niin syviä kuin Etapissa, on tällainen pysäytysjakso ollut tuloksellinen monen nuoren kohdalla.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Nuorten pysäytysyksikkö Time Out lopetti toimintansa toukokuussa 2011. Toimeksiantajamme Joensuun kaupungin luvalla selvitimme lapsia ja nuoria Time Outiin sijoittaneen tahon kokemuksia yksiköstä. Time Outin työntekijöiden toiveena oli saada selville, millaisena sijoittava taho on nähnyt Time Outin palvelumallin ja toiminnan. Lisäksi heitä kiinnosti tietää, kuinka yhteistyö heidän välillään sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta on onnistunut. Heidän toiveenaan oli, että opinnäytetyömme tuottaisi tuloksia, joiden pohjalta Time Outin työntekijät voisivat arvioida tehtyä työtä sekä vahvistaa ja kehittää ammatillista osaamis-

taan. Saimme Time Outista tietoja yhteistyötä tehneistä sosiaalityöntekijöistä. Näistä itse sattumanvaraisesti arvoimme kahdeksan Joensuussa ja ympäristökunnissa työskentelevää lasten asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Koska jotkut kokivat, ettei heillä ole riittävästi kokemusta aiheesta, lähestyimme myös listan ulkopuolisia sosiaalityöntekijöitä. Haastatteluihin lupautui kuusi sosiaalityöntekijää.

Tutkimuskysymyksemme:

Millainen on lasten asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden kokemus lastensuojelun avohuollon yksikkö Time Outista ja sen kanssa tehdystä moniammatillisesta yhteistyöstä?

Tutkimusongelmamme sisältää seuraavat kysymykset:

Millainen käsitys sosiaalityöntekijöillä on ollut Time Outista:

- Mitä palvelu on pitänyt sisällään?
- Millaisia ovat olleet Time Outin keinot tukea nuorta?
- Onko palvelu vastannut tarpeisiin?

Miten sosiaalityöntekijät ovat kokeneet yhteistyön Time Outin kanssa:

- Onko yhteistyö toiminut?
- Olisiko jotain voinut tehdä toisin?

7.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutimme selvityksemme laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että se ei pyri yleistämään asioita, vaan tavoitteena on kuvata jotain ilmiötä ja ymmärtää tiettyä toimintaa. Laadullisen tutkimuksen kannalta on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät asiasta mahdollisimman paljon joko teorian tai kokemuksen kautta. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 85–86.) Keräsimme tietoa sosiaalityöntekijöiltä, joilla on amma-

tillinen tietämys siitä, millaista palvelua avohuollon yksikkö Time Outin tavoitteena on ollut tarjota. Lisäksi heillä on kokemus työskentelystä Time Outin kanssa ja siitä, onko palvelu vastannut tavoitteisiin ja tuottanut tuloksia.

Opinnäytetyössä aineiston koko tulee suhteuttaa työn laajuuteen ja ajan rajallisuuteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Muita opinnäytetöitä lukiessamme päätelimme, että 5 – 8 haastateltavaa olisi riittävä määrä. Haastattelimme sosiaalityöntekijöitä, jotka pystyivät peilaamaan haastattelun aiheita oman ammatillisen tietämyksensä kautta ja uskoimme saavamme heiltä riittävästi kaipaamaamme tietoa tämänlaajuiseen opinnäytetyöhön.

7.3 Aineistonkeruumenetelmä

Työelämäohjaajalta saadun idean perusteella meille oli alusta asti selvää, että tulisimme keräämään aineistomme haastattelemalla. Haastattelu on henkilökohtainen tilanne, jossa haastattelija esittää suulliset kysymykset ja kirjaa vastaukset muistiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan haastattelu tähtää tiedon keräämiseen ja on siis päämäärähakuista toimintaa. Suoraan haastattelemalla saadaan esille haastateltavan uskomuksia, kokemussisältöjä ja arvostuksia. Haastattelijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 41–42.) Tutkimusteoriaan tutustuttuamme pidimme tätä menetelmää tarkoituksenmukaisimpana haluamamme tiedon hankintaan.

Vastaukset voivat poiketa suurestikin odotetusta, kun halutaan tietää tiedonlähteen omia kokemuksia tietyistä aiheista (Hirsjärvi ym. 2009, 205). Haastattelussa etuna on joustavuus, kysymys on mahdollista toistaa, väärinymmärryksiä välttämiseksi sitä voi selventää sekä tiedonlähteen kanssa voi keskustella. Kysymyksiä voi esittää siinä järjestyksessä kuin haastattelijan mielestä on järkevää, myös ennalta suunnitellusta voi poiketa huomattavastikin. Haastattelun heikkoutena on se, että sen toteuttamiseen ja purkamiseen kuluu huomattavasti aikaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74.) Mielestämme haastattelu oli ainut

mahdollinen tapa kerätä haluttu, riittävä tieto kohderyhmältämme, vaikka runsaan informaation vuoksi sekä itse haastattelutilanne että kerätyn aineiston purku ja analysointi vei paljon aikaa.

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa edetään tiettyjen, ennalta valittujen keskeisten teemojen mukaan. Teemat pohjautuvat tutkimuksen teoriapohjaan eli jo tiedossa olevaan materiaaliin. Näitä teemoja täydennetään tarkentavilla kysymyksillä, joita voidaan tilanteen mukaan eri haastateltaville esittää eri järjestyksessä ja muodossa. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista ja koska jokainen kokee asiat yksilöllisesti, kannattaa haastattelujen yhdenmukaisuutta pohtia jo etukäteen. Vaikka teemahaastattelu vaikuttaa melko avoimelta ja vapaamuotoiselta, ei siinä voi kysyä mitä tahansa, vaan pyrkimyksenä on saada tietoa, jotka antavat vastauksia tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen tarkoitukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Haastattelijalla on apunaan tukisanoja tai jonkinlaisia kysymyksiäkin, joiden perusteella hän muistaa käydä läpi tutkittavat asiat (Aaltola & Valli 2001, 27). Laadimme teemahaastattelurungon, jossa oli teemoja ja niiden tukena olennaisia sanoja, joihin pystyimme tarvittaessa turvaamaan.

Tutkimusraportissa on kerrottava, millä perusteella tiedonantajat on valittu (Tuomi & Sarajärvi 2009, 86). Valitsemalla henkilöt, joilla on kokemusta ja tietämystä tutkittavasta aiheesta voidaan olettaa, että he ymmärtävät aiheen samoista lähtökohdista kuin haastattelijat (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Haastateltaviemme sosiaalityöntekijöiden sama koulutus- ja työtausta, sekä kaikkien osallistuminen Time Outin kanssa tehtyyn yhteistyöhön takasivat sen, että kaikkien perusnäkemys asiasta oli melko samanlainen.

7.4 Aineiston hankinta

Kesäloma-aika toi omat haasteensa tiiviille työtahdille, emmekä pysyneet aivan suunnitellussa aikataulussa. Haastattelut oli tarkoitus aloittaa jo aiemmin, mutta teorian puutteellisuuden vuoksi jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme.

Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä juuri teoreettisella tiedolla on suuri merkitys, koska muutoin on vaarana, että esimerkiksi haastattelijan mielipiteet vaikuttavat näkemyksiin (Koivula, Suihko & Tyrväinen 2002, 31). Jälkeenpäin ymmärsimmekin lisäteoriaan perehtymisen välttämättömäksi, koska sen avulla löysimme uutta tietoutta ja näkökulmia. Teoriaan syventymisen jälkeen laadimme alustavan teemarungon.

Tutkimusluvan (liite 1) ja toimeksiannon (liite 2) saimme kesäkuussa, jonka jälkeen lähetimme haastattelupyynnön (liite 3) kahdeksalle Time Outin kanssa yhteistyötä tehneelle Joensuussa ja yhteistyökunnissa työskentelevälle lasten asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Haastattelupyynnössä kuvasimme, keitä olemme, mitä aiheemme käsittelee, mitä haluamme selvittää ja miksi. Kerroimme myös, että nauhoitamme haastattelut ja aineisto hävitetään, kun olemme saaneet työmme valmiiksi. Lisäksi tiedustelimme, voisimmeko suorittaa haastattelut sosiaalityöntekijöiden työpaikoilla, koska heidän tiivis aikataulunsa ei todennäköisesti olisi antanut mahdollisuutta poistua työpaikalta tekemään haastattelua. Haastattelupaikan valinta voi vaikuttaa haastattelun onnistumiseen, tuttu ja turvallinen paikka auttaa kontaktin luomisessa. Haastattelu voidaan tehdä haastateltavan kotona, työpaikalla tai julkisessa tilassa, kunhan haastateltavasta paikka tuntuu luontevalta, eikä siellä ole liikaa häiriötekijöitä tai virikkeitä, jotka voivat viedä huomion ja häiritä haastatteluun keskittymistä. (Aaltonen & Valli 2001, 27–28; Hirsjärvi & Hurme 2000, 74.) Saman päivän aikana saimme jo muutamia vastauksia, ja kahdessa viikossa oli kaikki kuusi haastattelua sovittuna. Hoidimme kaiken yhteydenpidon sähköpostin välityksellä ja tämä osoittautui toimivaksi keinoksi.

Esihaastattelut ovat välttämättömiä teemahaastatteluja tehdessä. Niiden avulla saadaan tietoa esimerkiksi kohdejoukon kokemuksista, sanavalinnoista ja haastattelun pituudesta ja pystytään valmistautumaan itse haastatteluun. Esihaastattelussa teemahaastattelurunko löytää lopullisen muotonsa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 72–73.) Ennen haastatteluja harjoittelimme haastattelutilannetta keskenämme ja lisäksi suoritimme esihaastattelun kahdelle sosionomille. Harjoittelimme haastavia tilanteita, kuten hiljaisuuden sietämistä ja kysymyksien tarkentamista. Lisäksi saimme tuntumaa sekä nauhurin käytöstä että itse haastatteluti-

lanteesta. Huomasimme myös teemat, joihin oli syytä paneutua enemmän ennen haastatteluja. Vaikka esihaastateltavamme eivät suoranaisesti olleet Time Outiin ja sen toimintaan perehtyneitä, saimme kuitenkin varmistusta siihen, millainen teemahaastattelurunkomme tulisi olemaan.

7.5 Haastatteluiden toteutus

Koska haastattelussa on tarkoitus saada tietoa mahdollisimman paljon, on perusteltua antaa haastattelurunko tai muulla tavoin tietoa haastattelun aiheesta haastateltaville etukäteen, esimerkiksi aikaa sovittaessa. Tällöin he voivat valmistautua ja pohtia tulevia vastauksiaan mahdollisimman paljon jo valmistautuessaan haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Suunnilleen viikkoa ennen haastattelua lähetimme sähköpostitse alustavan teemarungon (liite 4) haastateltavillemme, jotta heillä oli halutessaan mahdollisuus tutustua siihen etukäteen. Mielestämme viikko oli sopiva aika, koska useampia viikkoja aikaisemmin lähetetty viesti olisi saattanut unohtua. Toisaalta jos viesti olisi tullut vasta edellisenä päivänä, ei haastateltava olisi kenties ehtinyt tutustua siihen ollenkaan. Haastatteluissa käytimme sosiaalityöntekijöille lähettämäämme teemarunkoa.

Ennen haastatteluja teimme työnjaon niin, että toinen haastatteli ja toinen oli tarkkailija, joka tarvittaessa esitti lisäkysymyksiä. Kummallakin oli haastattelijan rooli kolmessa haastattelussa. Pyrimme orientoitumaan jokaiseen haastatteluun ilman ennakkokäsityksiä ja esittämään kysymykset mahdollisimman neutraalisti, ilman haastateltavan ohjailemista. Aaltolan & Vallin (2001) mukaan haastattelu-tilanne on vuorovaikutusta, eikä etukäteen voi tietää, miten osapuolten kemiaat kohtaavat. Ikä- ja statuserot saattavat häiritä, myös sukupuolella voi olla vaikutusta. Vapautuneen ja luottamuksellisen ilmapiirin luomiseksi haastattelun alussa kannattaa jutustella eikä mennä suoraan asiaan. (Aaltola & Valli 2001, 30.)

Haastattelujen alussa esittelimme itsemme ja pyrimme keventämään tunnelmaa puhumalla esimerkiksi säästä tai kertomalla, miten iloisia olimme saatuamme kyseisen haastateltavamme mukaan. Toimme myös esiin mahdollisen jännittä-

misen uudessa tilanteessa. Muistutimme siitä, että haastattelut nauhoitetaan ja varmistimme sen vielä sopivan haastateltavillemme. Lisäksi kerroimme, miten säilytämme ja käsittelemme aineistoamme. Kaikki haastattelut sujuivat häiriöttä ja niiden kesto vaihteli lähes puolesta tunnista tuntiin. Esihaastattelujen ja teorian perusteella oletimme niiden kestävän pidempään.

7.6 Tutkimusaineiston käsittely

Haastattelujen jälkeen ensimmäinen vaihe on litterointi eli haastattelujen puhtaaksi kirjoittaminen. Litterointi on työläs ja hidas vaihe, koska haastattelut puretaan sellaisenaan tiedostoon. Yhden haastattelutunnin purku vie aikaa noin 4-8 tuntia. Aineisto kannattaa purkaa suoraan tietokoneelle, jolloin jatkokäsittely helpottuu. Aineistoa voi lukea yhä uudestaan, jolloin sieltä osaa löytää jotain analysoitavaa. (Aaltola & Valli 2001, 40–42; Hirsjärvi & Hurme 2000, 139–140.) Koska käytössämme ei ollut tekstianalyysiohjelmaa, teimme tämän vaiheen kuuntelemalla haastatteluja ja samalla kirjoitimme ne tietokoneelle tekstiksi sanasta sanaan samana tai viimeistään seuraavana päivänä. Ennen litterointia on mietittävä, kuinka tarkkaan esimerkiksi tauot ja äänenpainot halutaan kirjata (Ronkainen ym. 2011, 118–119). Opinnäytetyössämme kirjasimme vain puhutun sisällön, koska katsoimme tämän olevan riittävää, eikä näin päässyt synty-mään myöskään vääriä tulkintoja.

Haastattelujen pituus vaihteli paljon, mutta tämä ei kuitenkaan näkynyt litteroimisvaiheen kestossa. Joku saattoi puhua nopeasti ja silloin haastatteluun kulunut aika oli lyhyempi, mutta haastattelun kirjoittaminen kesti suhteessa yhtä kauan kuin hitaammankin puhujan. Haastateltavan mahdollisesti nopea tai murresanoja sisältävä puhe vaikeutti litterointivaihetta. Yhteensä litteroitua tekstiä tuli 67 tietokoneella kirjoitettua A4-sivua, kun Arial-fontti oli kooltaan 11 ja riviväli 1. Kumpikin litteroi kolme haastattelua, jonka jälkeen kuuntelimme kaikki haastattelut useampaan kertaan, korjasimme tarvittaessa ja lähetimme ne toisillemme luettavaksi.

Litteroinnin jälkeen aineistoa aletaan jakaa teemoittain. Numeroinnit ja koodit tulee merkitä ennakkoon tai heti tekstin kirjoittamisen yhteydessä, koska jälkeinpäin voi olla mahdotonta selvittää kenen tutkittavan aineistosta on kyse. Käsittelyvaiheessa tieto pirstaloituu, kun kokonaisuutta aletaan jakaa. Lukemalla ja kysymyksiä esittämällä runsas aineisto tulee tutuksi ja teemojen tarkentuminen voi alkaa. Tämä on hankala, mutta välttämätön vaihe. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 141–143.) Teemoittelu on laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä eri aihepiirien mukaan, jolloin voidaan verrata tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Tarkoituksena on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Luimme molempien tekstit ja tarkistimme ne useampaan kertaan, tämän jälkeen etsimme jokaisesta haastattelusta esiin nousevia asioita ja teemoja. Jokainen haastateltava sai tunnistekoodin ja -värin, joka helpotti analyysivaiheen työtä. Koodi muodostui haastattelijan etunimen ja aineiston alleviivauksissa käyttämiemme värien ensimmäisistä kirjaimista. Esimerkiksi haastattelija H ja haastateltava R (ruskea) muodostivat koodin HR. Haastateltavien henkilöllisyys on vain meidän tiedossamme, eikä se tule ilmi esimerkiksi sähköisesti tallennetuissa, kirjoitetuissa aineistoissa. Käytämme otteita haastatteluista, mutta anonymiteetin varmistamiseksi emme käytä omia koodimerkintöjämme.

Analyysivaihe pitää sisällään saadun haastattelumateriaalin pilkkomisen ja teemoittelun pienempiin osiin, edeten tiedon uudelleen yhdistämiseen sekä tulkin-tojen ja ilmiöiden teoreettiseen uudelleen hahmottamiseen. Aineiston lukemisen ja koodauksen avulla löydetään yhtymäkohtia, joiden avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 144–145.) Laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy aina useita, uusia, kiinnostavia asioita, joita kaikkia ei ole edes osannut ajatella ja joita haluaisi tutkia. Kuitenkin on rajattava jokin tarkkaan valittu ilmiö, josta on kerrottava kaikki, mitä siitä saa irti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

Teimme litterointia ja teemoittelua haastatteluja jakamalla. Tämän jälkeen tutustuimme toistemme aineistosta nostamiin asioihin ja teemoihin sekä yhdistimme materiaalin. Toistuvuus ja asioiden hajautuminen samanaikaisesti useamman

teeman alle oli haasteellista. Käytännössä huomasimme kokoamisen onnistuvan kolmen pääteeman alle, joita käsittelemme seuraavaksi. Saimme teemoitteluvaiheen valmiiksi syyskuussa, jonka jälkeen kokosimme tuloksista yhteenvedon, ja aloimme analysoida tuloksiamme.

8 TULOKSET

Tässä luvussa käsittelemme aineiston pohjalta nousseita keskeisiä tuloksia. Haastatteluaineistosta löysimme kolme pääteemaa: varhainen puuttuminen nuorten pysäytysyksikkö Time Outissa, moniammatillinen yhteistyö sosiaalityöntekijöiden ja Time Outin työntekijöiden välillä sekä sosiaalityöntekijöiden kokemia haasteita ja kehittämisajatuksia. Pääteemojen alle muodostui alateemoja, jotka myös esittelemme.

8.1 Varhainen puuttuminen nuorten pysäytysyksikkö Time Outissa

Tässä osiossa käsittelemme varhaista puuttumista. Kappale sisältää alateemat, joita ovat avohuollon sijoitus ja työn tavoitteet, Time Outin palvelumalli sekä perheen vastuu ja sitoutuminen. Haastattelun aluksi lasten asioista vastaavilta sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin, mikä ja millainen heidän mielestään Time Out oli. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että Time Out oli varhaisen tuen palvelu, jonka tarkoitus oli pysäyttää ja kartoittaa nuoren huolestuttava tilanne. Palvelu nähtiin kevyempänä nuoren ja perheen tukimuotona, kun sitä vertasi muihin lastensuojelupalveluihin.

- - Lyhytaikainen pysäytysyksikkö, sellainen varhaisen tuen pysäytysyksikkö - - toisaalta meidän piti tehdä se lastensuojelunpäättös - - tukenu sit silleen vähän kevyemmin perheitä - -

8.1.1 Avohuollon sijoitus ja työn tavoitteet

Suurin osa nuorista ohjautui Time Outiin koulun, sosiaaliohjaajien tai sosiaalityöntekijöiden kautta. Lisäksi vanhemmat ja esimerkiksi lastenpsykiatrinen poliklinikka saattoivat olla yhteydessä Time Outiin tai sosiaalityöntekijään. Sijoitukseen johtaneista syistä haastateltavat olivat yksimielisiä, tärkeimmät syyt olivat koulunkäyntiongelmien, rajattomuuden ja ongelmien kotona sekä päihteidenkäyttökokeilut. Tässä vaiheessa ongelmat olivat usein vielä lieviä ja alkuvaiheessa. Kaikkien haastateltavien mielestä jaksolle olisi pitänyt päästä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, eli silloin kun ongelmat eivät olleet vielä suuria eivätkä pitkittyneitä.

- - Kouluongelmat, käytöshäiriöt, päihteiden käyttö. Rajaton käytös ja ongelmat kotona, saahaan hengähdysaikaa toisistaan ja pikkuseks aikaa erilleen ja kattomaan ehkä sitä tilannetta pikkusen kauempaa - - Ett ei oltas koko ajan tukkanuottasilla kenties tai muuta - -

- - Koulunkäymättömyys oli varmaan se yleisin, ett ei mene kouluun ja laps, joka ei mene kouluun, niin ei se tottele vanhempia muutenkaan eikä tottele sääntöjä. Ne oli varmaan ne yleisimmät. Ei sitoutunu kodin sääntöihin ja sit oli tämmöstä rettelöintiä eikä käyny koulussa - -

Sosiaalityöntekijöillä ei ole tietoa lapsista ja nuorista siinä vaiheessa, kun ongelmia ei vielä ole tai ne ovat vähäisiä. Mikäli nuori on joutunut odottamaan asiakaspaikkaa pitkään, on tilanne saattanut jopa huonontua. Vastauksista nousi esiin, että mikäli nuoren ongelmat olivat vaikeampia tai taustalla oli pidempää lastensuojeluhistoriaa, oli Time Outin tuki monesti riittämätön.

- - Ett yleensä me korjataan vasta niitä oireita - - ongelma on ollu jo olemassa jo pidempään - - lastensuojelu on viimesijaista palvelua, niin ei voida ajatellakaan, että me oltas siinä heti, kun ne tapahtuu ne asiat. Peruspalveluista tavallaan ei oo osattu oikealla tavalla tukea tai tukea ei oo otettu oikealla tavalla vastaan.

- - liian myöhävaiheinen se oli ehkä siinä vaiheessa, jos oli jo takana jotain avohuollon sijoituksia tai muita tämmössiä vahvempia lastensuojelullisia toimenpiteitä tai pitkäaikaisempaa lastensuojeluasiakkuutta, niin silloin se viiden viikon jakso liian lyhyt.

Tavoitteet perustuivat nuoren ja perheen tarpeisiin ja ne laadittiin alkupalaverissa yhteistyössä nuoren, vanhempien, sosiaalityöntekijän, Time Outin omaohjaajan ja mahdollisesti koulun ja muiden tahojen edustajien kanssa. Haastateltavimmelle mielestä tärkeimpiä tavoitteita työlle olivat nuoren tilanteen pysäyttäminen ja kokonaistilanteen selvittäminen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää ja ehkäistä kouluongelmia, päihteiden käyttöä ja vuorovaikutuksen haasteita kotona. Myös perheen tukeminen oli tärkeä tavoite. Nuori ja perhe piti saada huomamaan oma tilanne, ja useimmat sen itse tiedostivatkin. Yhdessä haastattelussa nousi esiin myös kuntouttava näkökulma.

- - perheen arkeen pureutuvia - - mutta se on niinku lähteny siitä asiakkaitten tarpeesta aika hyvin - -

Jakson alussa tehdyn asiakassuunnitelman tavoitteet nähtiin usein laajoina kokonaisuuksina, kun taas Time Outin työlle asetetut tavoitteet olivat usein hyvin konkreettisia ja arkeen pureutuvia. Vaikka Time Outin tavoitteet saattoivat vaikuttaa pieniltä, niiden merkitys kokonaisuuden kannalta oli tärkeä. Olennaisena haastatteluissa nousi esille työn suunnitelmallisuus; työskentely pohjautuu lapsen edun toteutumiseen ja se ohjaa päätösten tekoa ja arjen työtä.

- - asiakassuunnitelman tavoitteet on aika laajoja, esimerkiks lapsen kokonaistilanteen kartottaminen - - Time Outille jää tehtäväkseen, että he tavallaan pilkkovat niitä vähän pienempiin osiin niitä tavoitteita ja tekevät välitavoitteita ja muita - - Time Out kyllä laati - - yhteistyössä perheen ja lapsen kanssa - - varmaankin esimerkiks päihdekartotusten tekemiset, tai kaveripiirin kartotusten tekemiset, tai läksyjen tekeminen tai kokeisiin lukeminen - -

- - me ei voida pitää lapsia minään, että kokeillaampas nyt tätä ja jos ei tää toimi, ni kokeillaan jotain muuta, että se ei onnistu - - meidän työtä vie eteenpäin nimeenomaan lapsen edun toteutuminen ja lapsen etu ei voi toteutua, jossei koko perheen etu toteudu.

Haastattelemiemme sosiaalityöntekijöiden yleinen mielipide oli, että suuri osa jaksolle asetetuista tavoitteista yleensä toteutui. Tärkeänä nähtiin muutos perheen vuorovaikutussuhteissa niin, että perheet pärjäsivät ilman uusia sijoituksia, jotkut jopa ilman mitään tukipalveluita. Vaikka jakson lyhyttä kritisoitiin, merkittävänä koettiin se, että tilanne saatiin pysäytettyä ja arvioitua. Mahdolliset jatko-toimenpiteet, kuten hoitokontaktit ja erilaiset tukitoimet saatiin kartoitettua ja järjestettyä nopeammin.

- - miusta ihan toimiva oli, koska siitä tosiaan hyviä tuloksia tuli. Monesti ne ongelmat helpotti ja perheet pärjäsivät silleen ihan itekseen - - Kyllä se miun mielestä pysty tosi hyvin vastaamaan siihen tarpeeseen, ainakin se pysähty siinä ja aika usein se jopa parani-kin.

Joillakin nuorilla Time Outin vaikutus kesti jonkin aikaa, mutta ongelmia saattoi ilmetä myöhemmin uudelleen, jolloin jouduttiin turvautumaan muihin tukimuotoihin. Esiin nousi myös se, että joillain nuorilla ongelmat olivat jo liian vaikeita eikä Time outista näin ollen ollut varsinaista hyötyä. Joidenkin nuorten kohdalla päädyttiin uusiin sijoituksiin ja huostaanottoon.

- - oli tietysti niitä, jotka jouvuttiin sijoittamaan uudestaan ja jopa huostaanottamaan, ett ei niitten kohalla, se on tietenkin jääny liian kevyeks.

- - oli sit sitäkin, ett Time Outin vaikutus kesti vaan jonkun aikaa. Sitä ei sitä tiää, mistä se johtu, ett oliko se sit sitä, ett perhe ei sitoutunut, vanhemmat ei enää siellä kotona sit vaatineet oikeesti sääntöjen noudattamista eivätkä valvoneet sitä sääntöjen noudattamista - - Kyllä se näytti - - olevan niinku tuloksellista toimintaa, ainakin jonkun aikaa.

8.1.2 Time Outin palvelumalli

Osa sosiaalityöntekijöistä tiesi melko tarkkaan, miten jakso etenee, osa taas ei tuntenut kovin yksityiskohtaisesti Time Outin asiakasprosessin kulkua. Pääsääntöisesti he pitivät sitä hyvin suunniteltuna ja tehokkaana. Kaikilla oli tiedos-

sa, että viiteen viikkoon sisältyi yhteistä tekemistä ryhmän kanssa, arjen askareiden ja säännöllisyyden opettelua, erilaisia harrastustoimintoja, perheiden kanssa työskentelyä ja keskustelua nuoren kanssa.

- - ne lähetti jo etukäteen sellasen, minkä perheellekin annettiin, sellasen jaksokuvauksen, mitä milläkin viikolla ja siinä oli tietty rakenne, miten se meni - - Hyvin kokonaisvaltanen - -

- - prosessi sinällään oli ihan hyvä. Ja tietyllä tavalla tehokaskin - -

Time Outin keinot nähtiin toimivina. Erityisesti korostuivat perheen kanssa tehtävä työ ja omaohjaajan merkitys. Sosiaalityöntekijöiden mielestä oli tärkeää, että perhe otettiin kiinteästi mukaan työskentelyyn, vanhemmille järjestettiin vanhempainryhmiä ja tukea pyrittiin antamaan myös kotiin. Vastauksista kävi ilmi, että vanhempien kanssa tehtävään työhön ei tämän mittaisella jaksolla jäänyt kuitenkaan riittävästi aikaa. Jokaiselle nuorelle nimetyn omaohjaajan haastateltavat kokivat tärkeänä. Hän oli paremmin perehtynyt nuoren asioihin ja pystyi näin antamaan kokonaisvaltaisemman näkemyksen nuoren tilanteesta. Lisäksi strukturoitu arki nähtiin tärkeänä, koska usein nuorilla oli vuorokausirytmisi sekaisin eikä esimerkiksi kouluunlähtö onnistunut, jos nuori oli valvonut aamuyöhön asti. Myös harrastuksiin kannustaminen nousi haastatteluista, koska se antaa sisältöä ja rytmitystä arkeen.

- - tavallaa nuoret kokivat, ett omaohjaaja oli kuitenkin se jonka kanssa eniten tutustu parhaiten, samoten perhe - - hyvä, ett oli kuitenkin joku, jonka kanssa oli sitten hyvinki tiivis suhde.

- - ja tämmönen arjen rytmittäminen teini-ikäselle on hyvinkin tärkeä asia, kun se tahtoo olla, että hyvin monet pulmat koulussa muun muassa lähtee siitä, että esimerkiks vuorokausirytmisi on sekasi - - aamulla ei viiti eikä jaksa nousta kouluun, ja vanhemmat ei ehkä ite itsenäisesti saa sitä korjattua sitä tilannetta - -

- - tietysti vanhempienkin täytyy tietää, että mikä se meidän yhteistyö sitte Time Outin kanssa on - - ei vanhempien selän takana mitään sumplita tai muuta - -

Sosiaalityöntekijöiden mielestä jakson pituus viisi viikkoa oli joissain tapauksissa riittävä muutoksen aikaansaamiseen, joissain ei. Riittävän pitkänä se nähtiin silloin, jos tuki päästiin antamaan tarpeeksi varhain. Lyhyeksi se koettiin taas silloin, jos nuoren ongelmat olivat jo päässeet kasvamaan liian suuriksi. Muutaman mielestä jakso jäi hieman kesken ja sen jälkeen olisi vielä kaivattu enemmän tukea kotiin.

- - riippuu siitä, ett minkälainen asiakas - - voi olla ongelma vaikka vanhempien ja lasten vuorovaikutuksessa, ett mitä ei kyllä viiessä viikossa välttämättä, koska eihän sitä asiaa siellä koko ajan työsteitä. Ett on sellasia, ett joissakin ongelmissa se on liian lyhyt - - onko saatu se luottamus rakennettua, ja kerkeeks sitä minkälaista rakentaa viiessä viikossa - -

Asiakaspaikkamäärä nähtiin pääsääntöisesti riittävänä. Toisinaan jaksoilla sosiaalityöntekijöiden käsityksen mukaan oli hyvin tilaa, toisinaan taas asiakkaat joutuivat jonottamaan paikkaa. Kaksi haastateltavaa täsmensi, että loppusyksystä kevääseen asti oli suurin tarve asiakaspaikoille.

- - ihan kaikki Time Out jaksot ei ollu edes täynnä, mutta sitten ehkä keskitalven aikaan ois ollu tarvetta usseemmalle yhtä aikkaa.

Haastateltavien käsityksen mukaan Time Out pyrki kokoamaan ryhmät samanikäisistä, samantyyppisessä tilanteessa olevista nuorista. Myös samaan aikaan aloittaminen vahvisti ryhmää. Nuorten iän merkitys korostui siinä mielessä, että kaksitoistavuotiaalle viisi viikkoa poissa kotoa nähtiin melko pitkänä aikana, kun taas viisitoistavuotiaalle se ei ollut niinkään rankka kokemus. Toisinaan ryhmään jouduttiin ottamaan eri-ikäisiä, esimerkiksi jos ryhmässä oli tilaa tai jollain oli niin akuutti tilanne, että jaksolle piti päästä heti. Yleensä ryhmä koostui yläkouluikäisistä, mutta muutama toivoi, että jaksolle olisi useammin otettu alakouluikäisiä. Varhaisemmin tehdyllä työllä olisi kenties ollut helpompi saada tuloksia. Useampi haastateltava korosti sitä, että viisitoistavuotiaalla on jo niin vahva oma tahto, että muutoksen aikaansaaminen siinä vaiheessa voi olla haastavaa, miltei jopa mahdotonta.

- - lähtöajatus mun näkökulmasta oli se, että ne on - - vertaisryhmiä, jollon nuoren elämäntilanne on hyvin samankaltainen jokaiselle, jollon siitä saa ammennettua myöski siihen työskentelyyn - - ei hirveen monta vuotta tarvi olla ikäeroa lapsella, niin maailmankatosomus on aika erilainen, ja kiinnostuksen kohteet on aika erilaiset.

- - Me oltas toivottu, ett sinne ois joskus ollu alakouluikäisille ryhmää, kun sitä olis tarvittu. Ja ehkä niin kun siis, jos ajattelee yleisesti lastensuojelun kannalta, ett mitä varhaisemmassa vaiheessa, mitä nuorempana, niin sitä helpommin saadaan muutosta aikaan, ett jos joku tommonen neljätoista viistoistavuotias rajattomasti käyttäytyvä nuori sijoitetaan, niin se alkaa olemaan, sillä on niin voimakas oma tahto jo, ett se on sit vähän semmosta arpapeliä, tuurista kiinni, miten se nuori sitten sitoutuu ja miten se sisäistää ne asiat.

8.1.3 Perheen vastuu ja sitoutuminen

Sosiaalityöntekijöiden käsityksen mukaan vanhemmat useimmiten olivat helpotuneita ja yhteistyöhaluisia, kun saivat jotain apua tilanteeseensa. Koska Time Outissa annettu tuki oli kuitenkin suhteellisen kevyttä ja aika oli rajattu, vanhempien suhtautuminen jaksoon oli muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta positiivista. Nuoret ovat saattaneet aluksi vastustaa ajatusta, mutta ovat yleensä suostuneet osallistumaan jaksolle, koska silloin on selvitty avohuollon tukitoimin. Joissakin tapauksissa jaksosta on myös kieltäydytty.

Haastateltavat korostivat vanhempien vastuuta nuoren tilanteessa. Heidän mielestään vanhemmilla on usein keinottomuutta lastensa kanssa, tukea ja neuvoja kaivattaisiin vanhemmuuteen, ja esimerkiksi vuorovaikutusongelmat perheissä ovat yleisiä. Yhtä mieltä oltiin siitä, että vanhempia tulee lähestyä kunnioittavasti ja syyllistämättä. Vastauksista nousi myös esiin se, että usein vanhempi olisi tarvinnut tukea jo aiemmin.

- - Ett kyllä siinä aina jossain määrin on se vanhemman vastuu siitä lapsen ongelmasta - - se on jo aikasemmin tapahtunu se klikki siinä vanhemmuudessa, mikä sit pitkässä juoksussa aiheuttaa nuorelle niitä ongelmia - - jollain tapaa se vanhemmuus ois tarvinnu jonkunlaista tukea jo paljon aikasemmin - -

- - on vanhempia, jotka näkevät, että heidän toiminnassaan ei ole kovinkaan paljon moitittavaa, että se vika on lapsessa - - On vanhempia, jotka niinku ymmärtää myös sen oman, niinku osansa siitä kakusta ja - - ovat valmiita ja halukkaita ottamaan tietoa vastaan ja muuttumaan - -

- - ei voi niinku ajatella, että lapsi laitetaan tänne näin ja se korjataan, näin se tulee korjattuna kottiin, ja kilttinä - -

Sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä, että sekä perhe että nuori saatiin vaihtelevasti sitoutumaan yhteiseen työhön ja tavoitteisiin. Joidenkin mielestä vanhemmat sitoutuivat paremmin, toiset taas näkivät, ettei vanhempien sitoutuminen ollut niin tiivistä kuin nuorilla. Eräs haastateltava toi esiin, että ellei vanhempia saa sitoututettua työhön, on yritys nuorenkin sitouttamisesta turha. Jos nuori ja perhe ymmärsivät ja hyväksyivät, mitä muutoksia heidän oma toimintansa kenties tarvitsisi, oli sitoutuminen todennäköisempää. Koska avohuollon työ on vapaaehtoista, aina oli mahdollisuus, että nuori lähti Time Outista ja jätti jakson kesken. Esille tuli sellainenkin näkökulma, että tuen vastaanottaminen ei välttämättä ole vapaaehtoista, vaan vaihtoehto rankemmille toimenpiteille. Tällöin perheet saattavat kokea painostusta tuen vastaanottamiseen.

- - se on sitte eri asia enää, miten saadaan lapsi näkemään se huoli, mutta se on keskustelua ja neuvottelujen kautta pyritään sitouttamaan lapsi, ja monta kertaa lapsi sitoutuu, jos ja kun ollaan saatu vanhemmat sitoutumaan.

- - Missä ne vanhemmat ja nuoret on sitoutunu, niin siinä - - on saatu myös niitä tuloksia, toivottuja tuloksia. Mutt sit on aina näitä perheitä, missä ei sitä sitoutumista ei oo, että se on näennäistä se sitoutuminen, sen hetken, kun se on se palvelu, että se ei jatku sen jälkeen, niin niissä se ei sitten tuottanu oikein sitä toivottuu - -

- - Sen saa ottaa vastaan tai ei, se riippuu aina siitä, että miten voimakkaasti me suositellaan ottamaan vastaan avohuollon tukipalveluja - -

8.2 Moniammatillinen yhteistyö sosiaalityöntekijöiden ja nuorten pysäytysyksikkö Time Outin välillä

Tässä osiossa kerromme tuloksista, joita haastatteluissa nousi esiin moniammatillisesta yhteistyöstä. Kappale on jaettu alateemoihin, joita ovat yhteistyö ja tiedonsiirto, työnjako ja osaamisalueet sekä eettiset periaatteet.

8.2.1 Yhteistyö ja tiedonsiirto

Haastateltavien mukaan yhteistyö ja yhteydenpito sosiaalityöntekijöiden ja Time Outin välillä on ollut pääsääntöisesti riittävää ja toimivaa. Time Outin työntekijöihin ja heidän ammatillisuuteensa luotettiin ja oltiin tyytyväisiä, että Time Out on hoitanut yhteydenpidon myös muihin tahoihin. Sosiaalityöntekijät ovat voineet antaa ohjaajille työskentelyrauhan, eikä heidän ole juurikaan tarvinnut huolehtia jaksolla olevista asiakkaistaan. Osa haastateltavista näki, että yhteistyö on aina hyödyllistä eikä sitä ole milloinkaan liikaa.

- - on ollu täys luottamus - - yhteistyökuvio on näyttäytyny ja kaikki niin hyvänä, ettei oo tullu sellasta, että tarviis niinku mitenkään epäillä tai jotenki kattoo, kuka on kenenkin tontilla tai jotain - -

- - ihana, ett hyö hoiti suhteet kouluun päin - - jos tarvihti, niin sit oli vaan tännepäin yhteyksissä.

Palavereita on yleensä pidetty kaksi ja ne ovat riittäneet ja sujuneet haastateltavien mielestä hyvin. Alkupalaverissa on sovittu jaksoon liittyvistä asioista, kuten tavoitteista, ja tämän jälkeen Time Out on hoitanut pääasiallisen työskentelyn nuoren ja perheen kanssa. Tarvittaessa on ollut yhteydenpitoa ja lisäpalavereita. Nuorta sosiaalityöntekijät eivät yleensä tavanneet jakson aikana, koska he eivät nähneet sitä tärkeänä.

- - (Palaverissa) - - omaohjaaja on, lapsi, nuori, hänen vanhemmat, sitte meikäläinen - - saattanu olla joku hoitotahon ihminen - - on käyty sitä, mite jakso, siinä alussa - - katotaan, että mikä se tilanne - - ne tavoitteet ja - - mihin - - yritetään päästä, siitähän myö aina lähetään. Sitte se välitilanteenarvio siinä keskellä kenties, että miten on tähän asti menty, että mitä on vielä eessä - - ja sitte lopussa katotaan - - täytykö ne tavoitteet ja sovitaan kenties jatkosta - - Kenties palveluja rakennetaan siihen - - Vai riittikö tämä ja katotaan nyt vaan ja kuulostellaan - -

Time Outin tuottama informaatio on ollut hyvää, riittävää ja useimmiten se on tullut oikea-aikaisesti. Suurin osa sosiaalityöntekijöistä ei kokenut tarvitsevansa yksityiskohtaista arjen tietoutta, ellei tällä ole ollut lastensuojelullista merkitystä. Esimerkiksi se, kuinka nuori on syönyt kiinnostaa vain siinä tapauksessa, jos nuori on ollut monta päivää syömättä. Joissakin tapauksissa sosiaalityöntekijä olisi kaivannut tietoa aikaisemmin ja enemmän, mikäli jakson aikana tapahtui jotakin, josta hänen olisi ollut hyvä tietää.

- - saatto tulla aika myöhhään, mut kyllähän se oli riittävää - - No toisaalta niinhän se meilläkin tahtoo, ett jos on kiire ei kerkkii kirjata, mut puhelimella oltiin yhteydessä sillo - - välillä oli ett olis jostakin asiasta halunnu tietää, ett oli jotain tapahtunu, mut sai sit myöhemmin tietää. Mut ei sitten taas mittään sellasta mikä ois toimenpiteitä tarvinnu, ett sellaset tuli aina ajallaan.

Loppuyhteenveto jakoi mielipiteitä. Joidenkin mielestä sitä on voinut hyödyntää päätöksenteossa ja oman loppuraportin pohjana. Yhden mielestä se on ollut lähinnä selvitys, kuten sen on hänen mielestään kuulunutkin olla. Time Outissa päivittäisessä käytössä olleen kirjausohjelman lukuoikeus jakoi mielipiteitä, koska suurimmalla osalla sosiaalityöntekijöistä ei ole mahdollisuutta sen lukemiseen. Useamman mielestä se helpottaisi työtä, päätöksentekoa ja yhteistyötä, ja sen käyttömahdollisuus koettiin tärkeäksi. Toisaalta valtaosa koki saaneensa riittävästi tietoa käytössä olleilla menetelmillä.

- - hyvät raportit on saatu minusta, ja ne on käyty vielä niissä loppupalavereissa yhdessä vielä läpi keskustellen, ja sit on saatu se kirjallinen (loppuyhteenveto), mä oon ollu siihen tyytyväinen.

8.2.2 Työnjako ja osaamisalueet

Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa nousi selvästi esille työnjako ja sen toimivuus, sekä kunnioitus Time Outin työntekijöiden tekemää työtä kohtaan. Useampi käytti omasta työstään kertoessaan sanaa "vain" ja ohjaajista, että "he tekevät sen työn." Hallinnollinen puoli ja päätöksenteko korostuivat haastateltavien omassa ammatinkuvassa. Time Outin työntekijöiden tehtävänä oli löytää oikeat keinot ja käyttää niitä tavoitteisiin pyrkimiseen, jolloin korostui arki ja konkreettinen asiakastyön tekeminen. Ohjaaja muun muassa vietti aikaa nuoren kanssa sekä hoiti tämän asioita. Sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä, että heidän tehtävänä oli mahdollistaa jakso ja pitää kokonaisuutta käsissään.

- - hyö tekee tavallaan sen työn siinä. Sen arkityön - - koulutus ja se koko systeemihän on juuri tarkotettu siihen - - me mahdollistetaan sen palvelun käyttö - - ett vaikka myökin ohjeistetaan ja neuvontaa annetaan, mutta eihän meillä oo koulutuksessakaan sellasta - - Ett mie oon niinku enempi tossa tilanteessa sellanen taustahenkilö - -

- - sosiaalityöntekijä on työntekijä, joka vastaa kokonaistilanteesta - - ohjaajilla on näkemys ja osaaminen siitä, että miten - - jotain konkreettista toimintaa voidaan käyttää tän lapsen hyväks - - ohjaajan työ on paljon käytännönläheisempää - - me tehdään päätöksiä, me tehdään kirjauksia, me pidetään sitä kokonaispakettia kasassa. Me arvioidaan ne tavoitteet, niin ohjaajat tekee sen varsinaisen työn millä niihin tavoitteisiin päästään - - sosiaalityöntekijä ei niinkään ota kantaa siihen miten joku asia tehdään, me otetaan vaan kantaa siihe, minkä pitäs muuttua - -

8.2.3 Eettiset periaatteet

Kaikkien sosiaalityöntekijöiden mukaan Time Outissa pääsääntöisesti toteutuivat eettiset periaatteet sekä työntekijöillä että yksikön toiminnassa. Eettisistä periaatteista korostuivat lapsen etu, lapsen ja perheen kuuleminen ja kunnioittaminen, yksilöllisyys, asiakaslähtöisyys sekä luottamuksellisuus. Osa haastateltavista toi esille, että eettisten periaatteiden toteutuminen tulisi olla itsestäänselvyys kaikille sosiaalialan ammattilaisille. Haastatteluissa nousi esille, että

muutamana kerran yksittäinen nuori on kokenut, ettei häntä ole kohdeltu tasa-puolisesti.

- - toteutu niinku eettiset periaatteet ihan monella tasolla - - Sellasta lapsen itsenäisyyttä ja erillisyyttä, mutta myös perheen yhteisöllisyyttä.

- - meidän työtä vie eteenpäin nimenomaan lapsen edun toteutuminen ja lapsen etu ei voi toteutua, jos ei koko perheen etu toteudu - - ett me arvostetaan sitä koko perhettä eikä mennä arvostelemaan sinne, ett miten te ootte näin huonoja vanhempia - - että me kuullaan, suostutaan kuulemaan se kokonaistilanne, mikä se on, ettei me sanota vaan ylhäältäpäin, että tutkimusten mukaan tämä asia vaurioittaa teidän lastanne, vaan ottaa yksilökohtaisesti ne asiat ja tavallaan yrittää työskennellä siten, että perhe antaa meille luvan tukea ja auttaa itseänsä - - oletan, että kaikki sosiaalialaa tekevät pyrkivät.

8.3 Sosiaalityöntekijöiden kokemia haasteita ja kehittämisaatuksia

Suurimpana haasteena sosiaalityöntekijät näkivät jaksolle pääsyn hankaluuden akuuteissa tilanteissa, jolloin nuoret olisi pitänyt sijoittaa jaksolle heti, eikä odotelulle olisi ollut aikaa. Joskus oli käynyt niin, että paikka oli jo alustavasti luvattu nuorelle, mutta annettu sitten jollekin toiselle. Toisinaan jaksolle ohjautui liian vaikeaongelmaisia nuoria, joiden kannalta Time Out oli lähestulkoon turha. Erään haastateltavan mukaan sosiaalityöntekijöiden olisi itse pitänyt huomata ongelmien syvyys. Kritiikkiä herätti myös se, että sosiaalityöntekijät joutuivat siirtelemään nuorta paikasta toiseen. Nuori saatettiin sijoittaa toiseen yksikköön odottamaan paikkaa Time Out – jaksolle, tai toisaalta jakson jälkeen jatkaa sijoitusta muualla. Erään haastateltavan mielestä joku muu sijoituspaikka olisi joskus voinut olla jopa parempi vaihtoehto, varsinkin haasteellisimpien nuorten kohdalla. Myös jakson jälkeistä tukea olisi joissakin tapauksissa kaivattu enemmän.

- - katsomista sen suhteen, ett millon ja ketä myö ollaan sinne Time Outtiin tarjoomassa - - Enemmän se on ollu sen sijoittajan, eli meidän sossujen pulma. Meidän pitäs tietää ja tuntee paremmin ne toi-

saalta ne nuoret ja ne tilanteet ja pystyy arvioimaan mikä palvelu on se oikee palvelu.

- - näissä lastensuojelulasten asioissa, (jonkun muun yksikön) tiukempi rytmi - - tiukemmat arjen säännöt - - voi olla paljon parempi. Saadaan - - sijaishuollon hyvää puolta - - oikeata irtiotto - - käytiin olemassa maanantaista perjantai iltapäivään. Se on aika lyhyt aika - - aina se paluu siihen, mikä mahdollistaa - - tään kaiken, niin se ei oikeestaan tue sitä muutosta - - Mutt se on niin nuori kohtasta - - Kelle se toimii, kelle ei toimi.

Tiedonsaannin ja -siirtymisen nopeutuminen, erityisesti yhteisen, päivittäisen kirjausohjelman lukuoikeus tuli esille useammassa vastauksessa. Jotkut haastateltavat pohtivat myös sitä, olivatko he itse Time Outin työntekijöiden näkökulmasta olleet riittävästi tavoitettavissa ja kertoivatko riittävän tarkkaan, millaisista asioista halusivat tietoa. Vaikka yhteydenpidon ja yhteistyön katsottiin yleensä toimineen, nähtiin niiden lisäämisen olevan kuitenkin tarpeellista ja hyödyttävän kaikkia osapuolia. Erään sosiaalityöntekijän mukaan sovituissa asioissa pysyminen ei aina toteutunut. Tämä saattoi aiheuttaa vanhempien ja viranomaisten välillä luottamuspulaa, joka varsinkin pidempiaikaisissa, haasteellisimmassa sijoituksissa on voinut hankaloittaa työtä.

- - ne loppuyhteenvedot ois tullu vähän nopeemmin, ku joskus meni aika monta viikkoo sen jälkeen kun ja ehkä enemmän ois voinu pittää kuitenkin yhteyttä mejän - - kyllä meillä pitäs olla oikeus lukkee niitä, ett ei tarviis kaikkee kyssyy sieltä, vaan vois käydä tarvittaessa kattoo sieltä ja olla tarvittaessa yhteydessä. Se on semmonen, että kun kuitenkin myö ollaan täällä ne ja tehdään ne sijoituspäätökset, niin pittäähän mejän tietää mitä siellä tapahtuu. Siinä ois kehittämistä, tiedon siirtymisessä kuitenkin.

- - lapsenasioissa toimivat viranomaiset - - toimitaan niinkun ristiin sen suhteen, mitä puhutetaan - - siellä se tämmönen sijaishuoltopuoli pikkasen puuttu, ett kun on näin sovittu palaverissa, niin näin mennään kunnes toisin sovitaan.

Vaikka Time Out on lopettanut toimintansa eikä jatkosta ole tietoa, esittivät sosiaalityöntekijät kokemuksiansa pohjalta toiveita ja ideoita, minkälainen malli heitä palvelisi parhaiten. He pitivät Time Outia hyvänä, helposti markkinoitavana palveluna, mutta näkivät, että se olisi kaivannut joiltain osin ajantasaistamista. Suurimmaksi kehitysideaksi nousi tarve nonstop-tyyppiselle palvelumallille, jol-

loin paikkaa ei tarvitsisi odottaa pitkään, joskus jopa kuukausia. Haastateltavat totesivat, että heidän toiveidensa mukaisessa mallissa sisältöä pitäisi päivittää ja rakentaa erityyppiseksi, koska suljettu, samassa vaiheessa kulkeva ryhmä ei silloin toimisi. Jakson pituutta mietittiin myös, miksi se on juuri viisi viikkoa, voiko se olla pidempi, tuottaisiko se tällöin parempia tuloksia. Ehdotettiin myös sitä, että jaksolle voisi sijoittaa selkeämmin eri tilanteissa olevia nuoria, jolloin sillä olisi oma vaikutuksensa ryhmädynamiikkaan. Toisaalta suurin osa korosti saman iän ja vaiheen merkitystä. Vaikka Time Outin malli oli sosiaalityöntekijöistä melko toimiva juuri lyhytaikaisesta sijoitus- ja pysäytysmuotoisuudesta johtuen, ei sen loppuminen yksinomaan aiheuttanut ikäviä tunteita. Haastateltavat toivat esiin ideoita, miten tämän tyyppistä mallia voisi kehittää.

- - ryhmäytymisen kannalta - - tiivis jakso ois - - mutt kun se ei välttämättä aina palvele sitä nuorta - - Sit joku tämmönen ehkä kuutisen viikkoo jakso - - jokainen menee omalla tahdillaan tietyt asiat - - tiettyjä juttuja siitä joutus karsimaan, mutt joitakin vois tehdä erilaila - - Sen jälkeen mietitään sitä, onko jatkohoidolle tarvetta - - ei tartteis kaikkien alottaa samaan aikaan, ett se ois silleen joustava se tulo, ett ne toiminnot ois sen mukasesti mietitty - - nimenomaan siinä varhasessa vaiheessa, kun on vielä paljon niitä mahdollisuuksia, semmosilla oikeanlaisilla panostuksilla pystytään oikeasti vaikuttamaan.

Joensuun ja ympäristön lastensuojelupalveluiden tilanne ja Time Outin loppuminen korostuivat monissa haastatteluissa. Niin sanotusti helpommille, ei välttämättä lastensuojeluasiakkuudessa oleville lapsille ja nuorille ei sosiaalityöntekijöiden mukaan tällä hetkellä ole korvaavaa sijoitus- ja arviointijaksoa. Tällaisen palvelun sosiaalityöntekijät kokisivat tarpeelliseksi sekä omasta että nuorten näkökulmasta katsottuna. Sosiaalityöntekijöiden mielestä juuri jaksomuotoisuus ja lyhytaikainen avohuollon sijoituspäätös vaikuttivat positiivisesti tuloksellisuuteen sekä nuorten ja vanhempien suhtautumiseen.

- - se on vähän hankala juttu, että sitten vähennetään näitä palveluja - - yksi tukitoimi vähemmän - - meillä on sit vähemmän tarjottavaa - - työväline ja apuväline - - näkisin ihan ehdottoman tarpeellisena, että jotakin tulis vastaavaa tilalle.

- - kyllähän se herätti vähän kuohuntaa, kun kuultiin että Time Outti loppuu. Me piettiin sitä tarkoituksenmukaisena palveluna, joka oli joiltakin osin tullut tiensä päähän, että se ihan vastaavanlaisena ei voi jatkua, vaan siinä täytyy jotain kehittymistä ja muutosta tapahtua.

Uusia, käynnistymässä olevia nuorten palveluita kohtaan sosiaalityöntekijät osoittivat paljon odotuksia ja toisaalta kritiikkiä. Moni pelkäsi korvaavien palveluiden olevan riittämättömiä osalle niistä nuorista, jotka olisivat voineet saada tuen Time Outista. Muutama haastateltavista kuitenkin toi esille, että uusien varhaisen tuen palveluiden avulla voidaan mahdollisesti vähentää lastensuojelutarvetta.

- - Time Out puolsi paikkansa ja silleen harmi että loppu, mutta siten ootetaan että - - korvaa ikään kuin tilannetta eikä tuu ees lastensuojelu asiakkuutta - - Ja nuorten kesken sana kiertää, että sieltä saa tukkeä jos tarvii.

- - riittääks se - - että jos on aikasemmin pitänyt viideks viikkoo - - miten se muka pystytään sit se sama tuki tuottamaan - - tunnilla, kahella päivässä muutamana päivänä viikossa - - joudutaanko sit mahdollisesti sen takia sijoittaa lapsia enemmän. Sitä ei vielä tiedä, sen näkee sit vasta vähän myöhemmin.

Osa haastateltavista kritisoi lastensuojelun kehittämistyön keskittyvän taloudellisiin säästöihin. Heidän mielestään asioista ei keskustella riittävästi eri osapuolten kanssa, kuullen kaikkien näkökulmia ja tarpeita, vaan ratkaisut tehdään lähinnä johtoportaan. Positiivista palautetta annettiin innovatiivisista ratkaisuista ja kehittämismyönteisyydestä palveluja uudistettaessa ja työtä kehitettäessä.

- - ihmeellistä kun tälläisiä hyviä asioita, toimivia palveluita - - lopetetaan tosta ilman, että - - Se on jollakin hallinnollisella päätöksellä - - ketkä ylemmät johtoportaat tuolla pystyy määrittelemään meidän työtä näinkin laajasti - - lastensuojelussa ei pysty sanomaan, että mikä tulee sanotaan viiden vuoden sisällä kalliiks. Ja sit jos nyt mokataan pahasti - - Mikä se säästää ja mikä ei, me vaan tehhään töitä.

- - eletään tällä hetkellä niin suurta muutosvaihetta suhteessa nuorten palveluihin ja toisaalta peruspuolen palveluihin - - Joensuussa on paljon ainutlaatuisia palvelumalleja ollu pitkään - - meillä uskalle-

*taan kokeilla sellasiakin palvelumalleja, mitä ei muualla oo - - uskal-
letaan ottaa riskejä ja lähteä kokeilemaan jotain uutta. Ja täällä on -
- kehittämismyönteiset työntekijät - - suurimpia vahvuuksia mitä
meidän kaupungilla on olemassa. Tai ainakin täällä lastensuojelu-
puolella.*

9 TULOSTEN TARKASTELUA

Tulosten perusteella lasten asioista vastaavat sosiaalityöntekijät pitivät nuorten pysäytysyksikkö Time Outia asiakaslähtöisenä ja pääsääntöisesti toimivana varhaisen tuen palveluna. Aaltosen & Heikkisen (2009, 166) mukaan nuoruuteen kuuluu monenlaisia siirtymiä, kuten alakoulusta yläkouluun siirtyminen tai kaveripiirin muuttuminen. Nämä aiheuttavat toisinaan suuriakin haasteita nuorelle. Nämä tulivat selvästi esille haastatteluissa. Suurimpina nuorten ongelmina ja syinä sijoitukselle nähtiin koulunkäyntiongelmat, rajattomuus ja ongelmat kotona sekä päihteidenkäyttö. Aaltosen ym. (1999, 284) mukaan erityisesti murrosikäinen nuori saattaa käyttäytyä monella tapaa riskialttiisti pyrkiessään itsearvostuksen kasvattamiseen ja sisäiseen tasapainoon.

Sosiaalityöntekijöiden mielestä palvelu oli kevyt ja tuloksellisinta silloin, kun nuoren ongelmat olivat vielä alkuvaiheessa ja vähäisiä. Nuorten asiat tulevat usein tietoisuuteen vasta siinä vaiheessa, kun ne ovat ehtineet jo kehittyä vakaviksi (Pohjola 2009, 24–25). Eräs haastateltava toi esiin, että he kohtaavat yleensä nuoren vasta siinä vaiheessa, kun ongelmat ovat jo suuria. Ainoiksi palvelun epäkohdiksi nousivatkin liian haasteellisten nuorten ohjautuminen Time Out –jaksolle ja jaksomuotoisuudesta johtuva odottaminen. Sosiaalityöntekijöiden mukaan Time Out ei pystynyt enää täysin vastaamaan tarpeeseen, koska nuorten ongelmien lisääntyttyä jakso osoittautui entistä useammin riittämättömäksi.

Tärkeimpiä Time Outin työn tavoitteita olivat nuoren tilanteen pysäyttäminen, kokonaistilanteen kartoittaminen ja perheen tukeminen sekä puuttuminen mui-

hin mahdollisiin ongelmiin. Sosiaalityöntekijät olivat tyytyväisiä siihen, että suurin osa jaksolle asetetuista tavoitteista toteutui, ainakin joksikin aikaa. Pyrkimyksenä oli lastensuojeluasiakkuuden päätyminen ja perheen itsenäinen selviytyminen. Myös mahdolliset jatkotoimenpiteet saatiin kartoitettua jakson aikana. Joidenkin nuorten kohdalla jouduttiin kuitenkin päättämään pidempiaikaiseen sijoitukseen.

Teoriaa ja haastatteluaineistoa peilattessamme tulimme siihen tulokseen, että Time Outissa tehty työ oli arvioivaa ja suunnitelmallista (Ks. Muukkonen 2008, 39–41; Oranen 2006, 7; Taskinen 2007, 34; Ervast & Tulensalo 2006, 34–38). Time Outin asiakasprosessiin osallistui ammattihenkilöstön lisäksi sekä nuori että vanhemmat. Suunnitelmallisella työllä sekä arvioimalla tehtyä työtä ja prosessia pyrittiin saavuttamaan yhteisesti luodut tavoitteet. Tavoitteiden saavuttamisen ja lapsilähtöisen työn mahdollistajana voidaan pitää myös työskentelyssä mukanaolevaa lasta (Raunio 2009, 103). Työlle ominaista on ammatillinen, systemaattinen ja tavoitteisiin pyrkivä työskentely asiakkaan ongelman ratkaisemiseksi. Tavoitteena on normaalistaa ja vahvistaa asiakkaan, yksilön ja perheen, elämää niin, että sosiaalityön toimenpiteiden tarve loppuu. (Raunio 2009, 59–60.)

Taskinen (2007, 18) ja Suikkanen ym. (2004, 201–203) korostavat haastatteluissakin esille tullutta varhaista puuttumista. Reagoida tulisi heti huolen herättyä, eikä vasta sitten, kun tilanne on pitkittynyt ja vaikea. Time Out jakson pituus viisi viikkoa ei ollut aina riittävä, jos ongelmat olivat päässeet kasvamaan liian suuriksi tai niihin puututtiin liian myöhään. Jaksomuotoisuus nähtiin sekä vahvuutena että heikkoutena. Nuori kokee merkityksellisenä samassa kehitysvaiheessa olevat ikätoverit, koska heillä on samantyyppisiä kokemuksia ja mielenkiinnon kohteita (Salmivalli 2005, 15). Myös sosiaalityöntekijät olivat tyytyväisiä Time Outin pyrkimykseen koota ryhmät nuorten tilanteen ja iän huomioon ottaen, koska pitivät ryhmädynamiikkaa ja vertaistukea tärkeänä. Asiakaspaikkojen määrä, neljästä viiteen, nähtiin sopivana, mutta kiireisimpinä aikoina, loppusyksystä keväeseen, asiakaspaikkoja olisi kaivattu enemmän.

Timonen-Kallion (2009, 10) mukaan erilaisia ammatillisia työmenetelmiä voi hyödyntää oman työn tukena, esimerkiksi vuorovaikutussuhteen luomiseen ja arjen työhön. Menetelmän valitseminen tulee perustua asetettuihin tavoitteisiin ja asiakkaan tarpeisiin (Timonen-Kallio 2009, 18). Sosiaalityöntekijät pitivät Time Outin asiakasprosessia ja keinoja toimivina. Erityisesti perheen mukaan ottaminen, omaohjaajuus ja strukturoitu arki koettiin tärkeänä työskentelyssä. Omaohjaajan rooli muun muassa yhteydenpitäjänä nousi esille sekä haastatelluaineistosta että teoriasta. Ahon (2009, 83) ja Timonen-Kallion (2009, 14–15) mukaan juuri läheinen, luottamuksellinen suhde omaohjaajan, nuoren ja perheen välillä mahdollistaa paremmin tilanteen ja tavoitteiden selvittämisen ja näkyväksi tekemisen kaikille yhteistyötahoille. Haastatelluilla sosiaalityöntekijöillä ei muodostunut kovinkaan läheisiä suhteita nuoreen tai perheeseen, toisin kuin omaohjaajalla, joka käytännössä vastasi nuoren tilanteen ja asioiden hoidosta.

Sekä nuorten että vanhempien sitoutuminen työskentelyyn koettiin vaihtelevana. Sitoutumista edisti se, että kyseessä oli avohuollon tukitoimi. Lisäksi saattoi vaikuttaa tuen vapaaehtoisuus, joka toisinaan kuitenkin oli vaihtoehto pakkotoimenpiteille, kuten kiireellinen sijoitus tai huostaanotto. (Ks. esim. Korhonen 2005, 33–34; Saastamoinen 2010, 57–58.) Haastateltavat toivat esille, että haasteet perheen vuorovaikutussuhteissa ja vanhempien keinottomuus ovat usein syynä lasten ongelmiin. Mikäli perhettä lähestyttiin kunnioittaen ja syyllistämättä, yhteistyö onnistui yleensä paremmin ja vanhemmat sitoutuivat ja ottivat helpottuneena tuen vastaan. Nuoret saattoivat aluksi vastustaa sijoitusta, mutta suostuivat kuitenkin yleensä osallistumaan jaksolle.

Moniammatillinen yhteistyö sosiaalityöntekijöiden ja Time Outin välillä on haastateltavien mukaan toiminut hyvin. Tähän on haastattelujen perusteella vaikuttanut muun muassa yhteistyötahojen kunnioittaminen ja selkeät työnjaot. Perinteisesti sosiaalialan työnjaossa ja hierarkiassa sosiaalityöntekijöitä ei ole pidetty ammattilaisina, jotka työskentelevät suoraan lasten kanssa (Timonen-Kallio 2009, 11), ja tämä oli nähtävissä myös vastauksissa. Eskosen ym. (2006) mukaan sosiaalityöntekijöillä voidaankin katsoa olevan valtaa ja vahva asema, kun he päätöksellään osoittavat tietävänsä mikä on nuoren tosiasiallinen tilanne ja mikä on hänelle edunmukaista. Toisaalta nuoren arjessa mukana olevat työntekijät

kijät ja nuori verkostoinen omaavat tietoa, jota ilman sosiaalityöntekijä ei voi tehdä päätöksiä. Keskinäisen työnjaon ja erilaisten vaikuttamiskeinojen ymmärtäminen helpottaa sekä vuorovaikutusta että nuoren tilanteen hoitoa ja huoltoa. Tärkeää on huomioida myös nuoren asiantuntemus omasta tilanteestaan. (Eskonen ym. 2006, 40–41.) Sosiaalityöntekijät erottivat selvästi oman ja ohjaajien osaamisen. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa korostui arvostus ja luottamus Time Outin työntekijöihin ja heidän ammattitaitoonsa hoitaa arjen työ nuoren ja hänen perheensä, sekä muiden tahojen, erityisesti koulun kanssa. Ohjaajien itsenäinen työskentely ja osaaminen vapauttivat sosiaalityöntekijän resursseja muuhun työhön Time Out –jakson ajaksi.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan yksittäisistä tasapuolisuutta koskevista kielteisistä palautteista huolimatta eettisten periaatteiden koettiin toteutuneen sekä Time Outissa että työntekijöiden toiminnassa. Vaikka esimerkiksi tiloista johtuva yksityisyyden turvaaminen ei haastateltavien mielestä ollut aina mahdollistakaan toteutua, oli toiminta monellakin tasolla eettistä.

Yhteydenpidon katsottiin onnistuneen hyvin, vaikka koettiin, että aina olisi parantamisen varaa puolin ja toisin. Tiedonsaannissa ja – siirrossa oli ollut toisinaan haasteita, ja useammassa vastauksessa tuli esille toive Time Outin käytössä olleen päivittäisen kirjausohjelman lukuoikeudesta. Haasteellisempien asiakkaiden kohdalla yhteydenpito sosiaalityöntekijöiden ja Time Outin välillä saattoi olla runsasta, muilla sitä oli vain tarvittaessa.

Sosiaalityöntekijät kokevat, ettei heillä tällä hetkellä ole palvelua tai työvälinettä, joka korvaisi Time Outin. He kokivat tämän hyvin merkityksellisenä, koska palvelun tarve ei ole poistunut. Edelleenkin on nuoria, jotka tarvitsisivat tämäntyyppistä tukea. Haastateltavat toivat voimakkaasti esiin kehittämistoiveitaan, joista eniten nousi esille tarve avohuollon sijoitusyksikölle, joka olisi niin sanotusti nonstop-tyyppinen, eli jaksolle pääsisi heti tarpeen tullen.

Time Outin palvelumallia ja jaksomuotoisuutta pidettiin hyvänä, mutta joiltakin osin palvelua pitäisi muokata, jotta se toimisi nonstop-tyyppisessä yksikössä. Jakson pituudeksi ja malliksi eräs haastateltava ehdotti terveydenhuollon puo-

lella käytössä olevaa, kuusi viikkoa kestävästä mallia, jossa kaikki etenevät ja käyvät tietyt asiat läpi yksilölliseen tahtiin. Jakson aikana arvioidaan tilannetta ja tehdään jatkosuunnitelma.

Kalliolan & Nakarin (2006) mukaan palveluilta odotetaan yhä enemmän. Muutokset ja asiakaslähtöinen palvelu vaatii entistä enemmän joustavaa yhteistyötä ja rajojen ylittämistä (Kalliola & Nakari 2006, 203–204). Lastensuojelupalveluiden muutokset puhuttivat myös sosiaalityöntekijöitä ja niissä nähtiin sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä. Jotkut haastateltavista kokivat, ettei heidän tai perheiden tarpeita ja toiveita oltu kuultu tai otettu huomioon palveluja kehitettäessä. Muutamat toivat myös esiin, ettei heitä oltu informoitu riittävästi muutoksista eivätkä he mielestään tienneet riittävästi nykytilanteesta. Pohdittiin, että nykyiset palvelut ovat joiltain osin riittämättömiä, mutta uudesta tilanteesta johtuen moni oli myös odottavalla mielellä ja kehittäminen nähtiin voimavaraksi.

10 POHDINTA

Tässä osiossa tarkastelemme opinnäytetyömme toteutusta ja valitsemiamme menetelmiä. Lisäksi pohdimme tutkimuksemme luotettavuutta ja eettisyyttä, sekä omaa ammatillista kasvuamme. Tuomme esille myös opinnäytetyöprosessin aikana heränneitä ajatuksia ja jatkotutkimusaiheita.

10.1 Toteutuksen ja menetelmän tarkastelu

Yhteinen prosessimme opinnäytetyön osalta alkoi vasta toukokuun 2011 alussa. Aiemmin toisella meistä oli jo tekeillä opinnäytetyö, joka liittyi Time Outiin, joten siitä oli jonkin verran kerättyä aineistoa, jonka saimme hyödynnettyä tähän opinnäytetyöhön. Myöhemmin mukaan tulleella oli iso työ tutustuessaan sekä jo kerättyyn aineistoon että muihin lähteisiin. Toisaalta aiheen ulkopuolinen tarkastelu saattoi olla helpompaa, kun hän ei ollut tavannut työelämäohjaa-

jaa, Time Outin tiiminvetäjää kuin kerran. Työn alkuvaiheessa kokonaisuuden ja keskeisten käsitteiden määrittäminen vei aikaa odotettua pidempään, ja meistä tuntui, ettei työ etene emmekä löydä työmme ”punaista lankaa”. Tavoitteeksemme asetimme tiiviin työskentelyn koko kesäksi, jotta elokuussa olisi kaikki teoria koottuna ja pääsisimme toteuttamaan haastatteluja. Alussa oli vaikea hahmottaa ja rajata, mistä meidän tulisi koota teoriaosuus. Aineiston rajaaminen osoittautuikin vaikeimmaksi asiaksi koko prosessin ajan. Ymmärsimme teorian tarkentamisen tarpeelliseksi haastattelujen onnistumisen kannalta, koska vasta tällöin pystyi hahmottamaan ja kokoamaan aihekokonaisuuden ja teemat.

Haastatteluiden järjestyminen nopeasti, ilman suurempia muutoksia auttoi prosessin aikatauluttamisessa. Jäimme miettimään, miksi vastauksia tuli niin nopeasti. Onko niin, ettei sosiaalityöntekijöitä pyydetä tämäntyyppiseen selvitykseen mukaan, vai oliko syynä aiheen ajankohtaisuus ja liittyminen läheisesti heidän työhönsä? Yllätyimme miten paljon sosiaalityöntekijöillä oli ajatuksia lastensuojelupalvelujen muutoksista ja niiden kehittämisestä. Mietimme, oliko se osaksi syynä haastatteluun suostumisessa ja kokivatko he, että näin heidän äänensä pääsee kuuluviin. Eikö työntekijöitä kuulla tarpeeksi ja jääkö tällöin hyödyntämättä hyviäkin kehittämisideoita?

Pohdimme myös, oliko meillä itsellämme ennakkokäsityksiä sosiaalityöntekijöiden innokkuudesta ja intresseistä lähteä mukaan, koska oletimme, etteivät he kiireisen työtahtinsa vuoksi ehdi osallistua tällaiseen melko pienimuotoiseen selvitykseen. Koska aikataulumme oli kireä, meitä huolestutti mahdolliset sairastumiset, ja näistä johtuen tulikin joitakin muutoksia aikatauluun.

Huomasimme nopeasti, että suorittamiemme esihaastatteluja varten olisi kannattanut pyytää ihmisiä, joilla olisi ollut enemmän tietämystä Time Outin toiminnasta. Haastatteluissa kului paljon aikaa siihen, että annoimme koehaastateltaville tietoa, jota sosiaalityöntekijöille ei ollut tarvetta antaa. Opimme omasta toiminnastamme haastattelutilanteesta ja erilaisten tekniikoiden käytöstä. Jännitimme tulevia haastatteluja, koska pelkäsimme sekä tekniikan että omien taitojemme olevan riittämättömiä. Sosiaalityöntekijän asemaan kuvitteellisesti asettuminen antoi uusia näkökulmia esimerkiksi työnkuvasta, joka on erilainen kuin

sosionomin. Teoreettisen viitekehyksen ja ennen kaikkea sosiaalityöntekijän työnkuvan ymmärtäminen oli olennaista haastattelujen onnistumiselle, auttaen myös teemojen käsittelyä ja analyysin tekoa.

Ensimmäisten haastatteluiden jälkeen huomasimme keskittyneemme peruskysymyksiin ja olleemme esihaastattelua johdonmukaisempia tarkentavine kysymyksinemme. Toisaalta jotkut haastatteluista olivat ehkä luontevampia ja enemmänkin keskusteluja, jolloin vastaukset rönsyilivät ja toivat esille uusia näkökulmia ja asioita, joita emme olisi osanneet edes kysyä. Osa tärkeiksi luulemistamme asioista ja kysymyksistä osoittautui vähemmän merkityksellisiksi ja huomio kohdistui enemmän muihin teemoihin ja asioihin. Kuula (2006) on sitä mieltä, että vaikka tutkijalla on valta tutkimuskysymysten määrittelyssä, vuorovaikutustilanteen ohjaamisessa ja tulosten kirjoittamisessa, ovat tutkittavat korvaamattomia tutkimuksen kannalta. Tämän vuoksi tutkijalle ei yleensä ole mahdollisuutta tuoda esiin omia ajatuksiaan ja mielipiteitään täysin rehellisesti ja suorasukaisesti. Haastatteluissa oli välillä haastavaa pidättäytyä ilmaisemasta esimerkiksi omaa tietämystä tai käsitystä asiasta.

Onnistuimme mielestämme saamaan kaikilta haastateltaviltamme tarvittavan ja olennaisen tiedon. Tämän mahdollisti valmistautuminen, toimiva parityöskentely haastattelutilanteessa ja ennen kaikkea haastateltavien avoimuus ja sanavalmius. Joissakin tilanteissa meille jäi enemmän kuuntelijan rooli, koska vastaukset olivat laajoja ja kattavia. Kysymysten asettelun lisäksi kiinnitimme huomiota myös eleisiimme ja olemukseemme, pyrkien olemaan ohjailematta haastattelutilannetta. Tästäkään huolimatta emme olleet osanneet huomioida kaikkea. Tarkentavia lisäkysymyksiä olisi voinut miettiä etukäteen ja esittää enemmän, koska jotkut vastaukset olivat joko liian suppeita tai laajoja. Muutaman kerran kävi niin, että haastateltava oli ymmärtänyt kysymyksen toisin kuin mitä tarkoitimme, ja huomasimme tämän vasta haastatteluja läpi käydessämme. Emme pitäneet kuitenkaan tarpeellisena esittää lisäkysymyksiä haastattelujen jälkeen, koska saimme vastaukset kaikkiin kysymyksiimme. Varsinkin ensimmäiset haastattelut jännittivät enemmän, mutta omasta mielestämme onnistuimme varsin hyvin haastattelutilanteissa eikä jännittäminen vaikuttanut niin paljon kuin luulimme.

Haastattelujen jälkeen opinnäytetyöprosessi oli selkeämpi ja eteni luontevasti, vaikka aikataulullisesti oli kiire. Jotkut tärkeiksi luulemamme teemat ja asiat jäivät pois, ja aineistosta löytyi uusia teemoja. Etsimme uutta ja tarkentavaa teoriaa, jonka myötä kokonaisuus alkoi hahmottua. Tiesimme analyysivaiheen työläyden, ja vaikka olimme perehtyneet sekä teoriaan että haastatteluaineistoon hyvin, koimme tämän vaiheen haastavaksi. Aikataulusta ja henkilökohtaisista elämäntilanteista johtuen työskentelimme välillä paljon kotona. Pidimme yhteyttä puhelimitse sekä sähköpostilla ja loppua kohden tapasimme tiiviimmin koululla. Analyysivaiheessa alateemoja muodostui paljon, ja niiden yhteen kokoaminen muutaman pääteeman alle tuntui lähes mahdottomalta. Tässä vaiheessa työskentelimme yhdessä, koska katsoimme näin saavamme luotettavimman analyysin ja tulokset.

Mielestämme opinnäytetyöllemme asetetut tavoitteemme täyttyivät, jopa yli omien odotustemme. Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu olivat onnistuneita mutta myös haastavia valintoja opinnäytetyötämme ja tuloksia ajatellen. Teemat helpottivat meitä ja haastateltavia, vaikka niiden tarkentaminen ja rajaaminen olikin vaikeaa. Haastattelutilanteet olivat ennakoitua helpompia ja suoriuduimme odotettua nopeammin. Toisaalta litterointi- ja analyysivaihe olivat haasteellisempia ja veivät enemmän aikaa. Muita tiedonkeruumenetelmiä emme pitäneet tarkoituksenmukaisina. Esimerkiksi kyselylomake ei anna mahdollisuutta kysymysten ja vastausten tarkentamiseen, eikä avoimeen vuorovaikutukseen. Pidimme näitä teemahaastattelun etuina.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnille ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta. On olemassa kuitenkin muutamia seikkoja, jotka tulisi toteuttaa, jotta tutkimusta voidaan pitää luotettavana. Tutkimusraportista tulee käydä ilmi, mitä on tutkittu ja miksi tutkija on halunnut tutkia tätä kyseistä ilmiötä. Aineiston keruun kaikki vaiheet ja yksityiskohdat, kuten menetelmä, tekniikka ja mahdolliset ongelmat, tulee olla helposti ja johdonmukaisesti löydettävissä. Lisäksi tarvitaan perusteet

siitä, miksi kyseiset haastateltavat on valittu ja miten suhde heihin on toiminut, pidettiinkö paljon yhteyttä ja miksi. Tärkeää on myös tarkka analyysipolku, miten aineisto on analysoitu ja miten on päästy saavutettuihin lopputuloksiin. Kaikkien vaiheiden rinnalla tulee näkyä aikataulu, millä on työskennelty ja onko se pysynyt suunnitellussa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida reliabiliteetin eli toistettavuuden ja validiteetin eli pätevyyden perusteella (Hirsjärvi ym. 2009, 231; Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Tutkimus on reliaabeli, jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Uskomme, että jos tätä aihetta tutkittaisiin uudelleen, päästäisiin samoihin tuloksiin. Aiempi tutkimus Time Outin ja koulujen välisestä moniammatillisesta yhteistyöstä (Kojo 2008) tukee väitettämme, koska siitä löytyi samoja teemoja kuin opinnäytetyöstämme. Validiteetti tarkoittaa sitä, miten hyvin tutkimus kuvaa ilmiötä, jota ollaan alun perinkin oltu tutkimaan (Ronkainen ym. 2011, 130). Tutkimuskysymys muutti jonkin verran muotoaan ja tarkentui, mutta pysyi lähes samana koko prosessin ajan. Tuloksemme vastaavat kysymyksiin, joten mielestämme olemme valinneet oikean tutkimusmenetelmän opinnäytetyöhömmme.

Toisinaan, aiheesta riippuen, voi olla vaikea löytää edes riittävää määrää vaaditut kriteerit täyttäviä tiedonantajia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 86). Koimme luotettavuutta heikentävänä seikkana sen, että on melko vähän sosiaalityöntekijöitä, joilla on riittävä kokemus Time Outin kanssa työskentelystä. Tämä lisää mahdollisuutta tulla tunnistetuksi opinnäytetyöstämme. Mietimme pitkään, puhumeko yksiköstä nimettömänä tai jätämmekö kaupungin mainitsematta, mutta sen yksilöllisestä mallista johtuen se olisi ollut tunnistettavissa tällä alueella.

Luotettavuuden kannalta on tärkeää, että haastateltavan mielipide ja kokemus tuodaan esiin niin, että haastattelija on puolueeton. Omat näkemykset tai esimerkiksi sukupuoli, ikä, uskonto, poliittinen asenne tai virka-asema ei saisi vaikuttaa havainnointiin eikä ohjailta sitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136). Koko opinnäytetyöprosessin ajan pyrimme käsittelemään aihetta ennakkoluulottomasti ja ilman ennakkokäsityksiä. Mielestämme tämä on sekä luotettavuuden että eettisyyden kannalta välttämätöntä. Kumpikin meistä on tehnyt sijaisuuksia

lastensuojelun kehittämissyksikkö Kaaripihan yksiköissä, joten meillä vääjäämättä oli joitain ennakkokäsityksiä. Toinen meistä on jonkin verran työskennellyt myös Time Outissa, jonka vuoksi hänellä on erilainen näkemys. Oli hyvä, että molemmilla ei ollut omaa kokemusta yksiköstä, koska tällöin toisen oli helpompi suhtautua aiheeseen objektiivisesti ja kriittisemmin. Luotettavuuden kannalta pohdimme sitä, onko haastateltavillamme tietoa työskentelystämme Kaaripihalla ja jos on, niin onko sillä ollut vaikutusta heidän vastauksiinsa.

Sosiaalityöntekijöiden nopea lupautuminen haastatteluun ja asioiden järjestäminen suhteellisen helposti oli yllättävää ja antoi uskoa. Luotettavuuden ja anonymiteetin varmistamiseksi pidimme tärkeänä saada haastatteluja myös ympäristökunnista, joka onneksi onnistuikin pienistä vastoinkäymisistä huolimatta.

Kuten elämässä ylipäätään, myös tutkimusta tehtäessä eettiset kysymykset kulkevat moraalisisina valintoina mukana kaikissa sen vaiheissa aiheen valinnasta tutkimuksen päättämiseen asti (Kuula 2006, 11). Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2002) määrittää hyvän tieteellisen käytännön mukaiset kriteerit, joiden täytyessä tutkimus on eettisesti hyväksyttävä, luotettava ja tulokset ovat uskottavat. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa toimitaan rehellisesti, huolellisesti ja tarkkaavaisesti. Työssä noudatetaan eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja tutkimuksen tuloksia julkaistessa toteutetaan avoimuutta. Muiden tutkijoiden työ ja saavutukset on tärkeää huomioida kunnioittaen. Välttämätöntä tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden kannalta on, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu perusteellisesti ja tieteellisen tiedon vaatimusten mukaisesti. Myös tutkijoiden oikeudet ja vastuut sekä tutkimusaineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset tulee selvittää. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002, 3.)

Ihmisiin liittyvissä tutkimuksissa keskeinen lähtökohta on ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tämä pitää sisällään mahdollisuuden päättää itse, haluaako osallistua tutkimukseen. Tutkittaville pitää kertoa perustiedot tutkimuksesta, sen toteuttajista ja kerättävien tietojen käyttötarkoitus sekä se, onko kyseessä kertaluontoinen aineistonkeruu ja paljonko osallistuminen vie ai-

kaa. (Kuula 2006, 60–62.) Tutkittavia voi motivoida osallistumaan kertomalla, millaista uutta tietoa tutkimuksella tavoitellaan ja miten tuloksia voidaan tulevaisuudessa kenties hyödyntää (Emt., 105). Osallistuminen opinnäytetyömme haastatteluihin oli vapaaehtoista. Lähetimme sosiaalityöntekijöille sähköpostitse haastattelupyynnön, jossa toivoimme heidän vastaavan ja osallistuvan haastatteluun. Viestissä kerroimme yhteystietomme ja mitä olemme tutkimassa. Kerroimme myös aikataulumme, aineistonkeruumenetelmämme ja luottamuksellisesti annettujen tietojen suojaamisen.

Tutkittavalla on oikeus määrittää, mitä tietojan he tutkimuskäyttöön luovuttavat. Yksittäinen tutkittava ei saa olla tunnistettavissa tutkimusraportista. Tutkittavien yksityisyyden kunnioittamista on henkilötietojen suojaaminen niin, etteivät ulkopuoliset pääse niihin käsiksi. (Kuula 2006, 64; Ronkainen ym. 2011, 121.) Pidimme kaikissa opinnäytetyömme vaiheissa tärkeänä haastateltavien anonymiteetin suojaamista. Luotettavuuden varmistamiseksi teimme haastattelut ja kaikki haastatteluaineiston käsittelyvaiheet yhdessä litterointia lukuun ottamatta. Aineistot säilytimme huolellisesti erillään, eikä niissä ollut tunnistetietoja, ainoastaan omat koodimme. Haastatteluaineisto hävitetään opinnäytetyömme hyväksymisen jälkeen.

Laadullisessa tutkimuksessa voi olla vaikea ratkaista sitä, milloin suora aineistositaatti taustatietoineen on täysin tunnistamaton. Esimerkiksi pieniä erityisryhmiä tutkittaessa aineistositaatti voi mahdollistaa tunnistamisen lähipiirin keskuudessa, tällöin kirjoitustavalla on suuri merkitys. (Kuula 2006, 205–206.) Käytämme tuloksissa suoria lainauksia haastatteluista, mutta olemme pyrkineet valitsemaan sellaisia, joista ei voi tunnistaa sen sanojaa. Huomasimme, että moni haastateltava käytti tiettyjä ilmauksia toistuvasti, ja nämä olemme parhaamme mukaan poistaneet lainauksista.

10.3 Omat ajatukset ja ammatillinen kasvu

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessin kiivaus, sekä aikataulullisesti että muutoinkin, oli yllättävän mukaansa tempaavaa, mutta myös raskasta. Vaikka aihe ei kaikilta osin vastannutkaan ennakoajatuksia ja – suunnitelmia, sen mielenkiintoisuus vei mukanaan. Varsinkin sosiaalityöntekijöiden haastattelemisen toi sosionomin näkökulmaan uusia katsantokantoja, joista on hyötyä myös työelämässä. Moniammatillinen työote ja reflektoinnin merkitys, mutta myös avoimuus, toisen osaamisen ja työn kunnioittaminen sai entistä enemmän painoarvoa ammatillisessa oppimisessa ja – osaamisessa.

Työn edetessä opimme tuntemaan toisiamme ja toimintatapojamme paremmin, jolloin kompromissien tekeminen oli helpompaa. Työnjako muotoutui prosessin edetessä ja huomasimme, että kummallakin on omat osaamisalueensa, missä pärjää paremmin, mutta myös alueet, joissa on kehittämistä. Aiheen osa-alueissa ja rajaamisessa meillä oli näkemyseroja, mutta löysimme niissäkin ”kultaisen keskitien”. Opimme kuuntelemaan, ottamaan toisen huomioon ja joustamaan tarvittaessa. Myönsimme, ettei oma näkemys ole aina se ainut oikea. Hyödynsimme molempien vahvuuksia ja tuimme toisiamme tarpeen tullen, sekä keskustelimme yhdessä hankalista tilanteista ja tunteista. Uskomme tämän vaikuttaneen positiivisesti siihen, että jaksoimme ja saimme opinnäytetyön valmiiksi ajallaan ja onnistuimme tekemään sen omia ennako-oletuksia paremmin.

Jännitimme sosiaalityöntekijöiden haastattelemista. Ajattelimme heidän suhtautuvan ehkä alentuvasti meihin ja selvitykseemme, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Vastauksissa ja itse haastattelutilanteessa vahvistui tunne, että kyseessä oli todellisia ammattilaisia. Osa vastasi hyvin avoimesti, toiset ehkä pidättyvämmin. Sosiaalityöntekijät kunnioittivat ja arvostivat ”todellisen arjen työn” eli Time Outin työntekijöitä. Yhdessäkään haastattelussa ei tullut suhtautumista ylhäältä alaspäin, esimerkiksi heidän korkeampiasteisesta tutkinnostaan johtuen. Huomasimme itsellämme olleen ennakkoluuloja. Uskoimme sosiaalityöntekijöiden pitävän itseään jotenkin sosionomeja ylempiarvoisina. Arvelemme tä-

män johtuneen aiemmasta julkisesta keskustelusta, jota käytiin silloin, kun sosionomin työnkuva, oikeudet ja velvollisuudet eivät olleet vielä täysin selvillä. Oman näkemysemme, koulutuksemme ja aineistosta nousseiden asioiden perusteella uskomme sosiaalityöntekijän ja sosionomin täydentävän toisiaan.

10.4 Jatkotutkimusaiheet

Toivomme, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä Time Outin entisille työntekijöille, mutta myös sosiaalialaa opiskeleville ja alalla jo työskenteleville. Opinnäytetyömme tuo esiin sosiaalityöntekijöiden arvioivan näkökulman nuorten pysäytysyksikkö Time Outista. Toiminnan päättymisestä huolimatta emme kuitenkaan näe, että sen tutkiminen kannattaisi lopettaa tähän opinnäytetyöhön. Olisi kiinnostavaa kuulla ja peilata esimerkiksi sijoittavan tahon sekä nuorten ja perheiden kokemuksia.

Time Outin tyyppinen avohuollollinen palvelu ei ole laajalti käytössä. Opinnäytetyötämme voidaankin hyödyntää ammattiryhmien välisen yhteistyön kehittämässä ja pohdittaessa palvelujen kehittämistä, kuten esimerkiksi voitaisiinko tällaista mallia joko sellaisenaan tai sovellettuna käyttää Joensuun alueella tai valtakunnallisesti. Tällä hetkellä Time Outin päättymisestä on niin vähän aikaa, ettei sen lopettamisen merkitystä ja vaikutuksia voi nähdäksemme vielä arvioida. Sosiaalityöntekijöiltä voisi myöhemmin selvittää, onko uusi palvelu onnistunut paikkaamaan Time Outin jättämää tyhjiötä. Tässäkin opinnäytetyössä esille nousseet lastensuojelun tilanne ja palvelut, sekä palvelujen muutoksien seuraaminen, arviointi ja seuraukset olisivat mielestämme myös tärkeitä jatkotutkimusideoita. Mielenkiintoisinta olisi kuulla samoja, tähän opinnäytetyöhön haastateltuja sosiaalityöntekijöitä, mutta anonymiteetin varmistamiseksi se ei ole mahdollista.

Ennen haastatteluja emme ajatelleet palveluiden kehittämisen näkökulman tulevan esille niin voimakkaasti kuin mitä se haastatteluissa ilmeni. Tässä ehkä kuitenkin näkyy sosiaalialan yhteiskunnallinen merkitys. Pieni palanen on osa

suurempaa kokonaisuutta, eli yksi pieni yksikkö on osa lasten ja perheiden palveluja ja hyvinvointia, millä on vaikutusta myös kunnallisella ja yhteiskunnallisella tasolla. Aiemmin ajatus tutkimis- ja kehittämistyöstä vaikutti etäiseltä. Opin näytetyötä tehdessä ymmärsimme sen olevan osa ammatillista identiteettiämme, joka näkyy arkityössä koulutuksen tuomana rikkautena ja taitona. Joissakin haastatteluissa korostuivat sosiaalityöntekijöiden reflektiivinen työote ja kehittämismyönteisyys. Nämä ilmenivät haluna kehittää itseään ja työtään, mutta myös vaikuttamishaluna esimerkiksi palveluja kehitettäessä. Näitä samoja ominaisuuksia olemme ymmärtäneet löytyvän myös itseltämme.

Aineistosta nousi esille sähköisen asiakastietojärjestelmän, tiedonsiirron ja organisaatioiden rajojen ylittävän moniammatillisen yhteistyön kehittäminen. Pitäisimme näiden lisätutkimista ja kehittämistä tulosten ja haastattelujen perusteella tarpeellisenä. Millainen olisi kaikkia palveleva ja toimiva työväline? Kuinka toimijoiden välistä vuoropuhelua voisi kehittää ja päivittää? Haastattelujen perusteella ainakin sosiaalityöntekijöillä on näkemyksiä liittyen näihin aiheisiin. Mielestämme heidän ja muiden toimijoiden tietoja ja näkemyksiä yhdistämällä sekä aiheista keskustelemalla saataisiin entistä enemmän hyödynnettävää tietoa. Sitä voisi käyttää hyväksi kehitettäessä omaa ammatillisuutta, yhteistyötä ja sosiaalihuollon palveluita. Mielestämme heidän ja muiden toimijoiden tiedon ja näkemykset yhdistämällä, sekä aiheista keskustelemalla saataisiin entistä enemmän hyödynnettävää tietoa, jota voisi käyttää hyväksi kehitettäessä omaa ammatillisuutta, yhteistyötä ja sosiaalihuollon palveluita.

Velvollisuudet lisääntyvät ja kehittämistä tarvitaan sosiaalialalla enenevässä määrin. Vaatimukseen tulisi vastata, mutta kohtaavatko eri tahojen toiveet, tarpeet ja resurssit? Tähän kysymykseen ei saada vastausta, ellei tietoa, kokemuksia ja ajatuksia kysytä, kuulla ja koota yhteen. Mikäli näin ei tehdä, ei myöskään ole mahdollista vastata toiveisiin ja tarpeisiin, tai muuttaa totuttua toimintatapaa, mallia tai käsityksiä. Vanhaan tyytyessä ei tapahdu muutosta eikä kehitystä. Uskomme, että työtä on aina mahdollista tehdä paremmin ja toimivammin, mutta on myös tilanteita tai rajoitteita, jotka kehittämisessä on otettava huomioon. Tällöin on tyydyttävä riittävän hyvään, ainakin siinä hetkessä.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 1999. Nuoren aika. Helsinki: WSOY. 2.–3. painos.
- Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 165–176.
- Aho, M. 2009. Vanhemmuuden roolikartta omaohjaajan hyvänä työkäytännönä Halikon perhetukikeskuksessa. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 81–91.
- Aho, P. 1999. Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. Sosiaalialan ammattien vuosikirja 1999. Helsinki: WSOY.
- Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 17–46.
- Ekberg, E. 2005. Time Out! Aikalisä nuorille. Joensuun Time out -yksikön tuloksien arviointia. Kuopion yliopisto, Pro gradu –tutkielma.
- Ervast, S-A. & Tulensalo, H. 2006. Sosiaalityötä lapsen kanssa. Kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. Helsinki: SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 8/2006. http://www.socca.fi/files/87/Sosiaalityota_lapsen_kanssa.pdf 10.8.2011.
- Eskonen, I., Korpinen, J. & Raitakari, S. 2006. Vallan määrittämät lapsi- ja asiantuntijapuhujat: faktaa, selontekoa ja kokemuksia. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–44.
- Hakonen, S. 2000. Polkuja asiantuntijuuteen. Sosiaalialan käytännön ohjauksen kehittäminen – prosessikuvaus. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 52–75.
- Heinämäki, L. 2007. Varhaista tukea koulun arkeen – työväliseen kehittämisvälikko. Stakes oppaita 67. Helsinki: Stakes & Opetusministeriö.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 15. painos.
- Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.
- Isoherranen, K. 2008. Vuorovaikutuskulttuuri muutoksessa. Teoksessa: Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 49–83.

- Janhonen, S. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2005. Asiantuntijuuden kehittyminen sosiaali- ja terveysalalla. Teoksessa Janhonen, S. & Vanhanen-Nuutinen, L. (toim.) Kohti asiantuntijuutta. Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla. WSOY, Helsinki, 11–54.
- Jauhiainen, E. 2004. Sosiaalihuollon uudistuvat rakenteet. Teoksessa Horsma, T. & Jauhiainen, E. (toim.) Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 39–48.
<http://pre20090115.stm.fi/mk1087379046252/passthru.pdf>
 26.10.2011.
- Joensuu, M. 2007. Nuorten Internet-yhteisöt ja niiden merkitys nuorisotyön kannalta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK. Sarja D. Opinnäytetyöt 5, 2007.
- Jyväskylän yliopisto. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali.
<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori> 6.10.2011.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kaasinen, V-M. & Pirskanen, P. 2008. ”Mutta nyt mie oon tajunnu, että se on niin ku sitä, että ne välittää minusta.” Time out – kuntoutusjakson tarjoaman tuen merkitys nuorelle. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Erityispedagogiikan syventävien opintojen pro gradu tutkielma.
- Kainulainen, S. (toim.) 2002. Työkäytäntöjä tutkimassa ja kehittämässä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B Raportteja 10.
- Kalliola, S. & Nakari, R. 2006. Vuorovaikutus ja dialogi oppimisen tiloissa. Teoksessa: Toiviainen, H. & Hänninen, H. (toim.) Rajanylitykset työssä. Jyväskylä: PS-kustannus, 203–226.
- Kananoja, A. 2007. Asiakastyön yleiset lähtökohdat. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., Laiho, K., Sarvimäki, P., Karjalainen, P. & Seppänen, M. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanomaa, 98–117.
- Koivula, U-M., Suihko, K. & Tyrväinen, J. 2002, Mission possible: opas opinnäytteen tekijälle. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu, 2. painos.
- Kojo, T. 2008. Saattaen vaihdettava. Moniammatillisen yhteistyö Time out - nuorten pysäytysyksikön henkilökunnan ja koulujen yhteistyöhenkilöiden välillä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Eriytyiskasvatuksen pro gradu-tutkielma.
- Korhonen, A. (toim.) 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Helsinki: Eriytyishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kääriäinen, A., Leinonen, A. & Metsäranta, H. 2006. Lastensuojelun dokumentointi. Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Yliopistopaino kustannus.
- Laitinen, M. & Väyrynen, S. 2011. Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Teoksessa Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS- kustannus, 163–187.

- Laurila, A. 2003. Toivo ja Ilona – Raportti lastensuojeluprojekteista. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Julkaisuja B 16.
- Lehmuskoski, E. 2005. Joensuun seudun EQUAL-hanke. Arvioinnin loppuraportti. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos.
<http://api.sitefactory.fi/equal/www/fi/dokumentit/ohjausryhma/index.php> 7.4.2011.
- Lehtinen, T. & Lehtinen, I. 2007. Mikä mättää? Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita.
- Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2004. Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Muukkonen, T. 2008. Suunnitelmallisen sosiaalityön prosessi. Teoksessa Muukkonen, T. (toim.) Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 17/2008, 37–58.
http://www.socca.fi/files/102/Suunnitelmallinen_sosiaalityo_lapsen_kanssa.pdf 10.8.2011.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Nivala, E. & Saastamoinen, M. (toim.) 2007. Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 2. painos.
- Oranen, M. 2006. Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Kansallinen sosiaalialan kehittämishanke.
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/a79d1456-1e50-4116-8815-96c6e88f21fd/Alkuarviointi+Loppuraportti.pdf> 10.8.2011.
- Paukkunen, L. 2003. Sosiaali- ja terveysalan yhteistyöosaamisen kehittäminen. Koulutuskokeilun arviointitutkimus. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Pohjola, A. 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoilla. Teoksessa Raitakari, S. & Virokannas, E. (toim.) 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, 21–40.
- Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 2. painos.
- Reinholm, T. 1999. Tiedot, taidot ja arvot terveys- ja sosiaalialan koulutuksessa ja moniammatillisessa yhteistyössä. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu tutkielma.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki : WSOYpro.
- Rousu, S. & Holma, T. 1999. Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Räty, T. 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 85–104.
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Sarvimäki, P. 2007. Sosiaalihuollon henkilöstö. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., Laiho, K., Sarvimäki, P., Karjalainen, P. & Seppänen, M. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 189–209.
- Sinko, P. 2005. Sosiaalityön näkökulma lastensuojelulain uudistamiseen. Substanssiryhmän raportti 31.3.2005. Sosiaali- ja terveysministeriö, Lastensuojelun kehittämisohjelma.
http://www.isonetti.net/lastensuojelu/Lakiuudistusraportti_310305.pdf 8.8.2011.
- Suikkanen, A., Martti, S. & Linnankangas, R. 2004. Homma hanskaan. Nuorten kuntoutuskokeilun arviointi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:5.
<http://pre20090115.stm.fi/hu1083758276684/passthru.pdf> 9.8.2011.
- Talentia. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2009.
http://www.talentia.isintexas.com/edocs/julkaisut/eettinen_opas/ 10.10.2011.
- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Helsinki: STAKES, oppaita 65.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011a. Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. 2011. Etsivä nuorisotyö vahvistaa varhaisen tuen tarjontaa.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/ajankohtaista/lueuutinen/ajankohtaista-lastensuojelun-kasikirja/etsiva-nuorisoty-vahvistaa-varhaisen-tuen-tarjontaa> 17.6.2011
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011b. Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Dokumentointi lastensuojelussa.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/dokumentointi/> 9.10.2011.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011c. Sosiaaliportti.fi. Lastensuojelun käsikirja. Sijoitus avohuollon tukitoimena.
<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/f64a569f-8abd-4ec9-bd1f-1b7b2ef7b464.aspx> 3.8.2011.
- Time Outin sisäinen materiaali. 2011.
- Timonen-Kallio, E. 2009. Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajina. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulun Oppimateriaaleja 44. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 7-21.)
- Toikko, T. 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Työpoliittinen aikakauskirja 3/2006. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/aikakausi/tak/2006/03/toikko.pdf 24.5.2011.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi, 5. painos.
- Turkka, I. & Turkka, V. 2008. Icehearts. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2002.
http://www.tenk.fi/hyva_tieteellinen_kaytanto/Hyva_Tieteellinen_FI_N.pdf 21.10.2011.
- Unicef Suomi. 2009. Lapsen oikeuksien sopimus. 3. artikla.
http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko 10.10.2011.

13.4.2007/417 Lastensuojelulaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> 10.10.2011.

27.1.2006/72. Nuorisolaki.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> 21.8.2011.

693/2010. Laki nuorisolain muuttamisesta

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100693> 21.8.2011.

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Selvittää lasten asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden kokemuksia nuorten pysäytysyksikkö Time outista ja sen kanssa tehdystä yhteistyöstä.

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

Joensuun kaupunki, Lastensuojelun kehittämissyksikkö Kaaripiha / Time Out.

Tutkimuksen:

a) kohde/kohdejoukko:

Joensuun ja yhteistyökuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, 5-8 työntekijää.

b) aineiston keruumenetelmä:

Teemahaastattelu

c) aineiston keruun ajankohta:

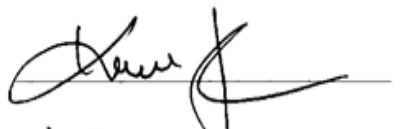
Elo-syyskuu 2011

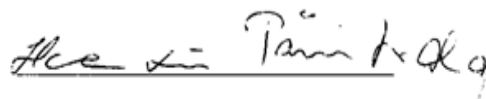
Opinnäytetyön ohjaajat:

Työelämäohjaaja:

Time Out

16 / 6 2011

EPPU PÄÄKKÖNEN
v.s. sos. pel. johtaja
LIITTEET: - tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTO

TOIMEKSIANTAJA:

Joensuun kaupunki, Lastensuojelun kehittämissyksikkö Kaaripiha, Time Out

Noljakantie 17 B, 80140 Joensuu.

P. 010 420 1100
timeout@jns.fi

OPISKELIJAT:

Hanna Leppänen

P. 010 420 1100
hanna.leppanen@edu.pkamk.fi

Päivi Lundberg

P. 010 420 1100
paivi.lundberg@edu.pkamk.fi

TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) opiskelijat Hanna Leppänen ja Päivi Lundberg tekevät opinnäytetyön Joensuun kaupungin Lastensuojelun kehittämissyksikkö Kaaripihalle, nuorten pysäytysyksikkö Time Outiin. Opinnäytetyössä opiskelijat selvittävät lasten asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden kokemuksia nuorten pysäytysyksikkö Time outista ja sen kanssa tehdystä yhteistyöstä.

Osapuolet ovat tänään sopineet toimeksiannosta seuraavaa:

Opiskelijat vastaavat työstä syntyneistä kuluista.

Lastensuojelun kehittämissyksikkö Kaaripiha on oikeutettu käyttämään opinnäytetyötä.

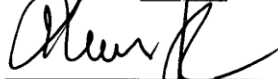
Opinnäytetyön toteutusajankohta on kesäkuu – lokakuu 2011.

Palautteenantajat eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyöstä. Palautelomakkeissa mahdollisesti olevat nimet ja muut tunnistamista edistävät seikat poistetaan käytettävästä haastatteluaineistosta ja aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen.

Time Outin tiiminvetäjä Sonja Hämäläinen ohjaa opiskelijoita toimeksiantajien taholta.

Opinnäytetyön ohjaajina PKAMK:ssa toimivat Riitta DalMaso ja Sari Johansson.

Joensuussa 16/6 2011

Toimeksiantajan edustaja

 Päivi Lundberg
Opiskelijat

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

29.6.2011

HAASTATTELUPYYNTÖ

Hyvä vastaanottaja!

Olemme kaksi Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) opiskelijaa ja teemme opinnäytetyötä Joensuun lastensuojelun kehittämissyksikkö Kaaripihan nuorten pysäytysyksikkö Time Outiin. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää lasten asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden kokemuksia lastensuojelun avohuollon yksikkö Time Outista ja sen kanssa tehdystä moniammatillisesta yhteistyöstä. Joensuun kaupungin lastensuojelun päällikkö on myöntänyt meille luvan opinnäytetyöhömme ja siihen sisältyvien haastatteluiden tekemiseen.

Toivomme saavamme mahdollisimman monien Time Outin kanssa yhteistyötä tehneiden sosiaalityöntekijöiden kokemuksia esille. Olemme saaneet työelämäohjaajaltamme yhteistyötä tehneiden sosiaalityöntekijöiden nimiä, joista osaa pyydämme haastatteluun. Haastateltavien henkilöllisyys pysyy vain meidän kahden tiedossa eikä tule esiin missään opinnäytetyömme vaiheessa. Suoritamme haastattelut elo-syyskuussa. Haluaisimme nauhoittaa haastattelun, jotta siitä olisi mahdollisimman vähän haittaa Sinun työllesi. Nauhurin avulla haastattelu sujuu nopeammin. Aikaa haastatteluun kuluu reilu tunti, korkeintaan kaksi.

Toivomme, että saamme lukukuittauksen ja vastauksen haastattelupyyntöön mahdollisimman pian. Tarvittaessa annamme lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse.

Ystävällisin terveisin

Hanna Leppänen
hanna.leppanen@edu.pkamk.fi

Päivi Lundberg
paivi.lundberg@edu.pkamk.fi

Kysymysrunko haastatteluihin

Tehtävänä on selvittää lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokemuksia lastensuojelun avohuollon yksikkö Time Outista ja sen kanssa tehdystä moniammatillisesta yhteistyöstä.

Haastatteluiden avulla haluaisimme saada tietää sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia seuraavista asioista:

Time Out

- mikä oli Time Out
- Time outin työn tarkoitus
- Näkemys Time Outin asiakasprosessista
- Time Outin keinot tukea nuorta (pysäytys, strukturoitu arki, kotilomat, osallisuus, tuki koulunkäyntiin, perhetyö, tuki vanhemmuuteen, aktiviteetit/harrastusten tukeminen)
- Omaohjaajatyö
- Jaksomuotoisuus
- Sijoituksen oikea-aikaisuus

Moniammatillinen yhteistyö sijoittavan tahon ja Time Outin välillä

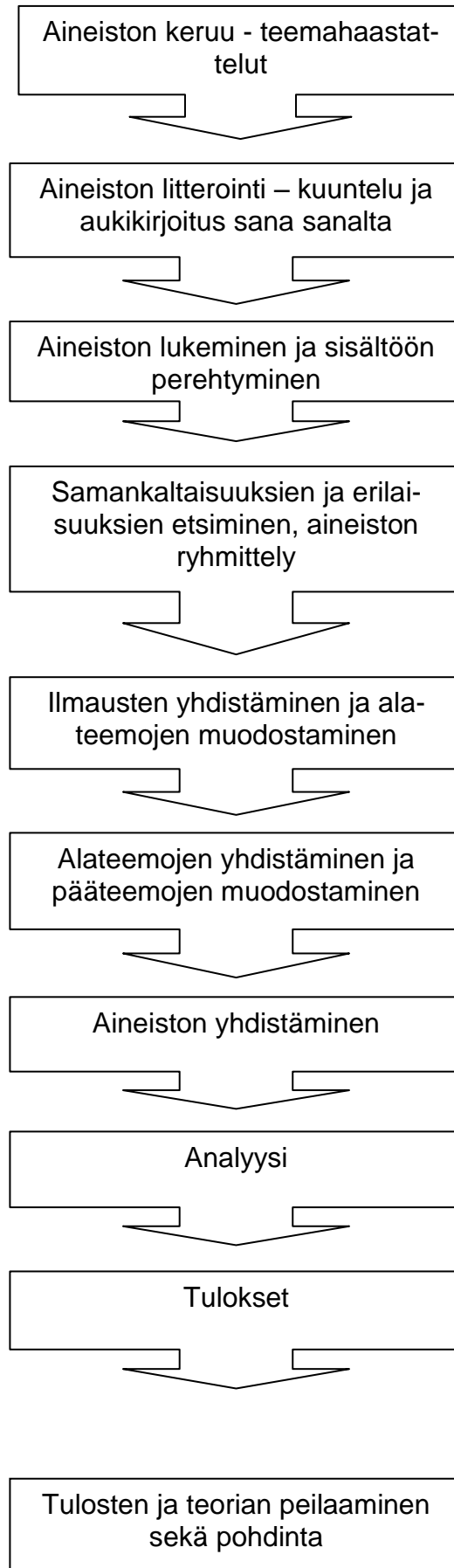
- Asiakasohjautuvuus suunniteltaessa sijoitusta, miksi Time Out
- Työlle asetetut yhteiset tavoitteet
- Sosiaalityöntekijöiden ja ohjaajien välinen työnjako, osaamisalueet
- Tiedon siirto, yhteydenpito
- Kirjausten ja yhteenvetojen informaation riittävyys
- Eettisten periaatteiden toteutuminen

Time outin sijoittuminen ja merkitys laajalla lapsiperhepalveluiden kentällä

Kehittämisideoita tulevaisuuteen?

- Kysymyksiä pohtiessasi ja haastattelussa voit halutessasi käyttää esimerkkinä yhtä tai useampaa asiakasta. Todelliset tilanteet ja tapaukset elävöittäisivät opinnäytetyötämme, luonnollisestikaan niistä ei ketään kuitenkaan tunnista.

ANALYYSIPOLKU

ILMAUSTEN YHDISTÄMINEN JA TEEMOJEN MUODOSTAMINEN

Esimerkissä kahden eri haastateltavan vastaus kysyttäessä mikä Time Out oli?

Pelkistettyjen ilmausten alleviivaaminen

”Semmosen oli niinku pysäytysyksikkö, sellainen varhainen, varhaisen tuen pysäytysyksikkö, missä niinku tavallaan ongelmat oli jo aika isoja, ett ei omassa kodissa niistä ihan enää selvitty, mutta ei niinku välttämättä niinku lastensuojeluasiakkuutta tarvittu siinä vaiheessa. Se pysäytys siinä miun mielestä oli se ykkösasia. Lyhytaikainen sellainen pysäytysyksikkö, missä toivottiin, että sillä se asia selviää sitten ja pystytään toimimaan taas ilman ulkopuolista apua.”

”Time out näytti, ett se olis tällänen varhasen tuen, varhasen tuen palvelu, ett puuttas hyvin voimakkaasti niihin nuoren ongelmiin sillon, kun ne just vasta niinku tilanne on kärjistyny ja ongelmat on vielä pieniä ...

Pelkistettyjen ilmausten leikkaaminen ja listaaminen

varhaisen tuen pysäytysyksikkö, missä niinku tavallaan ongelmat oli jo aika isoja, ett ei omassa kodissa niistä ihan enää selvitty, mutta ei niinku välttämättä niinku lastensuojeluasiakkuutta tarvittu

varhasen tuen palvelu, ett puuttas hyvin voimakkaasti niihin nuoren ongelmiin sillon, kun ne just vasta niinku tilanne on kärjistyny ja ongelmat on vielä pieniä

Haastateltavien ilmausten vertaileminen

varhaisen tuen pysäytysyksikkö

Lyhytaikainen

puuttas hyvin voimakkaasti

varhasen tuen palvelu

ongelmat on vielä pieniä

ei lastensuojeluasiakkuutta

Teemojen muodostuminen

alateema
MIKÄ TIME OUT OLI

alateema
VARHAINEN TUKEMINEN

ongelmat on vielä pieniä

Lyhytaikainen ei lastensuojeluasiakkuutta

pysäytysyksikkö

ei omassa kodissa niistä ihan enää selviä

varhasen tuen palvelu

puuttas hyvin voimakkaasti

PÄÄTEEMA:

Varhainen puuttuminen nuorten pysäytysyksikkö Time Outissa